

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Год. XIX

Јун 1970.

Број 6.

САДРЖАЈ

Мр М. Поповић

О С. Радичевићевом пројекту Устава Српског Војводства;

М. Секељ

Нека питања из свемирског права;

Др М. Митић

Наследно право брачног друга (II).

А. Ваш

О примени чл. 28 и 29 Закона о наслебивању;

Из судске праксе;

Службена саопштења.

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Год. XIX

Јун 1970.

Број 6.

О С. РАДИЧЕВИЋЕВОМ ПРОЈЕКТУ УСТАВА СРПСКОГ ВОЈВОДСТВА

Ове године навршава се 121. година од публиковања *Пројекта Устава за Војводину Српску са државословним примедбама* Стефана Радичевића бившег министра правосуђа и просвете Кнежевине Србије.¹ Тежње прогресивних снага српског народа за рушењем феудалних стега на друштвеноекономском и успостављањем аутономије Српског Војводства на државном плану нашле су свој правни израз и у овом пројекту Устава. У току НОР-а и социјалистичке револуције изграђивана је и изграђена аутономија са новом друштвенополитичком садржином. Поред осталих околности на њено формирање утицала је, по нашем мишљењу, у извесном степену и традиција.

I

Формирање Српског Војводства везано је за револуционарну 1848. г. Њен зачетак, међутим, налази се у привилегијама које је Арсеније III добио од цара Леополда 1690. године.²

¹ С. Радичевић, *Пројект Устава за Војводину Српску са државословним примедбама*, Штампарија Медаковића, Земун, 1849. С. Радичевић је рођен у Новом Саду. Око 1830. прелази у Београд, где обавља разне дужности, од члана „законодатељне комисије при београдском Народном суду“, до министра просвете и правде. Биографске податке о С. Радичевићу, види: *Проф. Ст. Станојевић*, Народна енциклопедија, српско-хрватско-словеначка, IV књига, Загреб, 1928.

² Срби су добили привилегије по принципу „персоналних права“. Привилегије су дате „српској народној и верској заједници“, а не извесној области „по принципу територијалности“. В. Д. Ј. Поповић, Срби у Војводини, II књига, Матица Српска, Нов Сад, 1963., с. 18—19; Ј. Савковић, Борба Срба Војвођана за своју територијалну и политичку самосталност, Зборник Матице Српске, серија друштвених наука, бр. 3/1952. Основне привилегије Срба биле су: *litterae invitatoriae* од 6. априла 1690. којом је Србима обеђана „слобода исповедања вере и право избора својих војвода“ као „и друга права“; диплома од 21. августа 1690. г. којом

Вал француске фебруарске револуције заплуснуо је феудалну Аустрију. У општем врењу које је наступило долази и до побуне Срба, која прераста у општенародни устанак. Представници Срба из Хрватске, Славоније, Бачке, Баната „и осталој Унгарији живећег српског народа“ састали су се у Сремским Карловцима 1/13 и 3/15 маја 1848. г. и конституисали се у Народну скупштину. На овом заседању донете су значајне одлуке о будућем уређењу овог региона.

Првог дана заседања Скупштина је изабрала војводу (Стеван Шупљикац) и патријарха (Јосиф Рајачић). Скупштина је стала на становиште да је Србија „собствени поглавар за политичко управљање нужан и да је право да се Митрополиту нашем старо достојанство патријарха поврати“.³

Другог дана заседања 3/15 маја 1848. год. донето је неколико значајних одлука. Пре свега, српски народ је проглашен „за народ политичко слободан и независан под Домом Аустријским и обшћом круном Угарском“ пошто се једино у слободи и независности може „складно (...) развити и изобразити“.⁴ Затим, проглашено је Српско Војводство у чији састав улазе „Срем с Границом, Барања, Бачка с Бечејским Диштриктом и Шајкашким Батаљоном, и Банат с Границом и Диштриктом Кикиндским“;⁵ уједно, признаје се „политичниј савез Војводине Србске с Троједном краљевином Хрватске, Славоније и Далмације на темељу слободе и савршене једнакости“, а да се „услови овога савеза на истом темељу изrade и у живот проведе“;⁶ најзад, због потребе да се „наша међусобна одношења одреде“ (према Троједном Краљевству, Угарској и уопште Аустрији — М. П.) формиран је Одбор коме је поред осталог стављено у надлежност да „устав предречени односа изradi“ и да га поднесе на потврду „Народном Сабору“.⁷

је Србима дозвољена „слобода вршења богослужења по православном српском обичају и дозвољена употреба старог календара“, с тим што је свештенство поседовало „углавном иста права“ која је имало и „под Турцима“; 11. децембра 1690. издата је тзв. „протекционална диплома“; привилегијом од 20. августа 1691. г. „признато је Србима да зависе од свог црквеног поглавара“ како у црквеним, тако у световним стварима; привилегијом од 4. марта 1695. Срби су ослобођени „плаћања десетка“. Наведене привилегије су више биле потврђене од стране владара. Цит. по Д. Ј. Поповићу, н. д., с. 18—19; Уп. Ф. Чулиновић, Државноправна историја југословенских земаља XIX и XX вијека, Књига I, Загреб, 1956., с. 91. Зачетак Српског Војводства „назире (се) у некадашњој самоуправи Војне Крајине.“

³ В. Архива народних споменика, Србскиј летопис за 1850., част I. Год. XXIV, књ. 81, с. 91.

⁴ Исто, с. 91.

⁵ Исто, с. 92.

⁶ Исто, с. 92. О односу Српског Војводства и Троједне Краљевине упореди: Ф. Чулиновић, н. д., и С. Гавриловић, Срем у револуцији 1848/49., Научно дело, Београд, 1963.

⁷ Исто, с. 93. Остале одлуке Народне скупштине не наводимо, јер нису од нарочитог значаја за Радичевићев пројект Устава Српског Војводства.

Како се види, одлукама Мајске скупштине конституисана је нова организација власти чији су централни органи били Скупштина, односно Главни одбор и Војвода. После Мајског прогласа Главног одбора Срби су престали да се покоравају мађарским властима. На тај начин се Српско Војводство и фактички одвојило од Мађарске.

3/15 децембра 1848. год. манифестом цара Франца Јосифа I потврђен је избор војводе (Стефана Шупљикца) и патријарха (Јосифа Рајачића) док је у погледу „унутрашњег устројења“ цар обећао да ће се „чим се мир поврати“ оно одредити „на основу равноправности свих наших народа“.⁸

Наредних неколико месеци у Српском Војводству се радило на доношењу пројекта једног, за оне прилике, напредног устава. Међутим, конзервативне снаге уз помоћ европске реакције су се почетком 1849. год. већ консолидовале. 20. фебруара (4. марта) 1849. аустријским октроисаним уставом задат је ударац „националној самосталности и слободи свих народа аустријске царевине“.⁹ Српско Војводство није поменуто „међу круновинама“, као један од удружених делова. Истина § 72 за Српско Војводство је предвиђено „такво унутрашње устројство које се за обезбеђење њене цркве и националности оснива на старијим повластицама и царским изјавама.“¹⁰

Патентом од 18. новембра 1849. године Српско Војводство је сведено на ранг административно-територијалне јединице под управом подвојводе кога поставља цар. Сам цар је својим титулама додао и назив „Великог Војводе војводства Србије“.¹¹ Извршена је и ревизија територије Српског Војводства.

До нове управне и територијалне реорганизације дошло је 31. децембра 1849. год. Од тада је Српским Војводством управљао царски генерал.¹²

Са Баховим апсолутизмом (1850—1860) ишчезавају и последњи трагови аутономије Српског Војводства. Она је само по имену српска. Правно, Српско Војводство се укида царском Одлуком од 27. децембра 1860. год., оно улази у састав Мађарске.

II

Како смо видели одлуком Народне скупштине од 3 (15) маја 1848. г. изабран је Одбор коме је, поред других послова, стављено у задатак да напише нацрт Устава Српског Војводства

⁸ Манифест Њ. Величанства цара Франца Јосифа I Српском народу, од 3/10 децембра 1848., Србскиј летопис за годину 1859., Част. I, Год. XXIV, књ. 81., с. 97—98.

⁹ В. С. Гавриловић, Мојсије Георгијевић о српско-хрватском јединству и октроисаном уставу (1848—49), Годишњак филозофског факултета у Новом Саду, књига II, Нови Сад, 1957., с. 52.

¹⁰ В. Ј. Савковић, Нацрт Устава за Војводину Србију 1849. године, Зборник за друштвене науке, св. 13—14/1956., с. 162.

¹¹ В. Патент од 18. новембра 1849. г., Србскиј Летопис за годину 1850., Част II, Година XXII, Књига 82, с. 127—129.

¹² В. Ф. Чулиновић, н. д., с. 95.

и да поднесе Народној скупштини на разматрање и усвајање. Рад на доношењу нацрта Устава динамизиран је формирањем уставне Комисије¹³ у чини састав су ушли: Борђе Шпирта, Јаков Живановић, Павле Стаматовић, Александар Рајачић, Димитрије Орељ, Александар Костић, Фрања Криштов, Павле Рибички, Мојсеј Борђевић, Јован Хаџић, Стеван Петровић, Сергије Каћански и Борђе Стојаковић. Накнадно су постављени Јован Шупљикац, Јован Трифунац, Павле Петровић, Трифун Младеновић, Никола Крестић, Тодор Недељковић, Борђе Стратимировић и Васа Васиљевић. Патријарх Јосиф Рајачић је одредио за члана Комисије и Лазара Зубана, члана Совјета у Београду. Од владе Кнежевине Србије је тражено да именује двојицу својих представника у Комисију за уставна питања, али овом тражењу није удовољено „из политичких разлога”. Први председник Комисије за уставна питања био је Борђе Стратимировић који је после сукоба са Рајачићем остао само њен члан. Комисија за уставна питања почела је са радом 20. фебруара (4. марта) 1849. год. у Великом Бечкерекy. На седници Комисије разматрани су материјали од значаја за израду нацрта Устава. Тако су прочитана три пројекта: пројект Устава Српског Војводства од Борђа Стратимировића, тачке за Устав Српског Војводства од Аврама Петронијевића и пројект Устава Српског Војводства од Стефана Радичевића. Нацрт Устава Српског Војводства изграђен је према С. Радичевићевом пројекту Устава.¹⁴ Изграђени нацрт Устава патријарх Рајачић послао је 12/24 априла 1849. год., изасланству Српског Војводства у Бечу са налогом да га предају аустријском Двору. Нацрт Устава, разуме се, није добио потврду цара, пошто је средином 1849. год. Монархија била већ у приличној мери консолидована.

III

С. Радичевић изражава жаљење што већ на „почетку покрета народног” није донет пројект Устава „према потреби данашњег времена”. Требало је донети такав пројект који не би угрожавао „целокупност Царства” и „самосталност Војводине.”¹⁵

¹³ Податке који се односе на састав Комисије за уставна питања пронашли смо у раду *Ј. Савковића*, Нацрт Устава за Војводину Србију 1849. године, Зборник за друштвене науке, св. 13—14/1956, с. 159.

¹⁴ О нацрту Устава Српског Војводства писао је *Ј. Савковић* у већ наведеном чланку. Петронијевићев пројект Устава обрадио је *С. Гавриловић* у Летопису Матице српске. Међутим, колико нам је познато нико још није извршио правну анализу Стратимировићевог и Радичевићевог пројекта Устава Српског Војводства. У тексту који следи даћемо само правну анализу С. Радичевићевог пројекта Устава. Остављамо по страни утицаје српске и уопште европске, а посебно француске уставности, јер то превазилази намену овог рада.

¹⁵ *С. Радичевић*, н. д., Предговор, с. III.

Проглашавање „једнакости права” у вишенационалној Аустрији водило би њеној потпуној дезинтеграцији. Стога је циљ овог пројекта Устава остварење највеће мере самосталности Војводства, али у оквиру Царства. Требало је изборити се за истовестан правни положај Српског Војводства према „средишњој власти Царства”, какав су положај имали остали народи, а нарочито Мађари.

Потребно је сваком народу обезбедити самосталност да сваки „сам собом управља”, не угрожавајући целокупност Мо-нархије”.¹⁶ Овакав став је оправдан, истиче С. Радичевић, пошто у Аустрији живи више народа. Они имају различит географски положај и религију, говоре различитим језицима и имају специ-фичне обичаје и морална схватања.

Да би се обезбедило јединство у различитости потребно је да се Уставом Аустрије обезбеде удруженим деловима следећа права: да су народи самостални, један од другог независни; да сваки народ има своју владу; да ове владе, у погледу послова које се односе на „целокупност Мо-нархије”, буду потчињене цару и централној влади; да се у надлежности централне владе налазе само они послови који се односе на „целокупност Мо-нархије” (право рата и мира, војска, међународни односи, фи-нансије). На овај начин би поједине „провинције” биле у истом односу према „Царству”, као што су „планете према сунцу” или као што су „удови према целом телу”.¹⁷

IV

Радичевићев пројект Устава Српског Војводства садржи укупно 216 чланова. Чланови су распоређени у 17 глава. Наслови глава су следећи: *Опште одредбе* (7 чланова), *О општим правима Војводине и о њеном политичком односу према централном владенију Аустријске Мо-нархије и о осталим њеним народима* (14 чланова), *О општим дужностима Војводине према Царству и осталим народима Царства* (7 чланова), *О основним правима народа Војводине Српске и о дужностима његовим* (15 чланова), *О Војводи, његовим правима и дужностима* (16 чланова), *О праву заступења и о Народној скупштини* (48 чланова), *О средоточном прављењу Војводине* (14 чланова), *О правоправству* (12 чланова), *О Администрацији (Полицији)* (4 члана), *О војсци* (10 чланова), *О финансији* (18 чланова), *О вероиспове-данију* (14 чланова), *О васпитању и настављењу народа* (4 члана), *О чиновницима* (9 чланова), *О тумачењу, допуни и про-мени Устава* (2 члана) и *Закључение* (2 члана).

¹⁶ С. Радичевић, н. д., О уставном уређењу државе и управљању њеном, с. 16.

¹⁷ С. Радичевић, н. д., О уставном уређењу државе и управљању њеном, с. 23.

Правни положај Српског Војводства одређен је у Општим правима и Општим дужностима Српског Војводства и у одредбама које регулише међусобни однос Српског Војводства према Царству и осталим народима Царства.

1) Српско Војводство састоји се из Срема, Баната, Бачке и Печујског окружја. Оно сачињава интегрални део Аустријске царевине, под наследним домом Хабсбуршко-Лотаринским (чл. 1—2). Пројектом Устава Српском Војводству се одређује „пuna слобода унутрашње управе“ (чл. 4). Ова унутрашња аутономија „ни под каквим изговором“ не може се „ни од кога“ ограничити, док за то не да сагласност Народна скупштина Српског Војводства (чл. 5). Тражи се, такође, сагласност Народне скупштине за припадање Српског Војводства другим „провинцијама“ или за редукцију њене територије. Српско Војводство се не може ни „на комаде цепати“ без одобрења Народне скупштине (чл. 6).

Амблеми Српског Војводства — застава и грб, одређени су у чл. 7 пројекта Устава.

2) Српско Војводство организује сопствену законодавну, управну и судску власт „према својим (...) потребама“, те преко њих извршава своја права. Међутим, политички односи са другим државама, војна и финансијска власт и право рата и мира „припада Царству“ (чл. 8—9).

Резервисање права одлучивања о спољним односима, војсци и финансијама за централне органе Царства је неопходно, уколико се жели очувати јединство Царства. Ова права, уједно, представљају минимум федерације. Без њих савезна држава не може више да постоји, већ евентуално савез држава тј. конфедерација. Стога писац пројекта Устава истиче да су „дипломатија, војска и финансије“ упоришни стубови Аустрије.¹⁸ Изузетно, Српско Војводство може да ступи у уговорне односе са другим државама, али само када су у питању односи из „приватног права“ (чл. 12).

У централној влади Царства и представничком телу — Сабору, Српско Војводство има исти број представника, као и остали народи Царства, без обзира на њихову величину (чл. 20—21). Ово је, иначе, типично право федералних јединица у савезној држави. На овај начин образована тела постају институционалне гаранције федеративног уређења.

Српско Војводство може „примати новчана средства“ од свог народа, ако је потребно и „зајам новчани“ закључивати ради „подмирења свих потреба“ (чл. 13—14).

Најзад службени језик саобраћања како у „судовима“ тако и у „администрацији“ је српски језик. Сви закони и остали акти Царства који се односе на Српско Војводство „добавиће се“ на српском језику. Међутим, кад су у питању општине сао-

¹⁸ С. Радичевић, н. д., Примедба 5, с. 91—92.

браћање се врши на оном језику којим се и највећи број грађана служи (чл. 19). Наведено право употребе властитог, српског језика је веома значајно када се има у виду ранија германизација, а од 1848. год. убрзана мађаризација. У то време је српски језик био сасвим потиснут из јавног живота. Како је језик значајно обележје сваког народа, Србима је и на овај начин претила опасност асимилације од стране Мађара. Мађари су већ од 1843. год. захтевали да се чак и црквени протоколи о крштеним, венчаним и умрлим пишу на мађарском језику! С друге стране, међутим, чл. 19. омогућава Мађарима, Немцима и другим народима да се, уколико чине већину у општини, служе матерњим језиком у службеним односима. Најзад, пројект Устава предвиђа да се и на немачком, мађарском и другим језицима народа Српског Војводства могу писати поднесци, али да се пресуде и акти владе морају писати на српском језику. За оно време, заиста, веома демократско решење, које је, вероватно, у првом реду, било мотивисано жељом да се са другим народима, а пре свега Немцима, избегне политичко заоштравање међусобних односа.

3) Српско Војводство има, пре свега, обавезу да прихвата законе и остале акте „Царем обнародоване“, и да их, преко својих органа, „извршава и тачно надгледа“ (чл. 23).

Српско Војводство је дужно да „у случају рата“, било против спољашњег, било против унутрашњег непријатеља, „притекне Цару у помоћ“, не само војском, већ и новцем. Само, пак, страну државу или „провинцију Царства Аустријског“ не сме напасти, али је дужно „себе бранити“ (чл. 24—25).

Најзад, Војводство је дужно да своје законе и остале важне акте, закључене уговоре с другим државама (из области „приватног права“), опис предмета „унутрашњег свог управљања“, као и извештај о извршавању закона Царства да подноси цару „ради знања и поправке“ (чл. 27).

4) Српско Војводство „потчињено је само цару и владинију“, у истом степену у коме и остали народи царевине. На тај начин обезбеђена је иста мера самосталности свим народима царства (чл. 17). Ради обезбеђења уставног односа између царства и Српског Војводства „наоди ће се при Војводи један царски Комисар“. Његова је дужност да обавештава цара о свему „што се у Војводству ради“; да „чинодејствује при избору Војводе и Патријарха“; најзад, да „чинодејствује у име Цара“ у предметима код којих се „по овом Уставу“ тражи „Царево одобрење“ (чл. 28). Комесар је замишљен као Цареве „очи и уши“, једна врста противтеже централној власти Српског Војводства. По мишљењу писца пројекта Устава без комесара овај Пројект не би имао изгледа да буде потврђен од Цара.¹⁹

Српско Војводство је независно од осталих народа царства, иако с њима стоји „у неразрушивој свези политичкој и државно-грађанској“. Народ Српског Војводства са осталим народима царства „сачињава Царство Аустријско“ (чл. 15).

¹⁹ В. С. Радичевић, н. д., Примедба 16, с. 118.

Мислимо да се анализом Општих одредаба, Општих права и дужности Српског Војводства и односа Српског Војводства према Царству и осталим народима Царства, може извести закључак да је Српско Војводство, по облику државног уређења, требало да представља феудалну јединицу, „провинцију”, у оквиру Аустрије, као савезне државе. На овакав закључак упућују нас нарочито следећи разлози: Српско Војводство има право на сопствено самоорганизовање, на сопствену организацију законодавне, управне и судске власти; Српско Војводство има своју територију, која је саставни део Аустријске федерације; Српско Војводство има свој Устав и своје законе; Српско Војводство има своје амбелеме: заставу и грб, као формална обележја државности. С друге стране, спољни односи, војска и финансије спадају у искључиву надлежност Аустрије као савезне државе, а не федералних јединица, што је, такође, карактеристика федеративног уређења земље.

Мр Милијан Поповић

НЕКА ПИТАЊА ИЗ СВЕМИРСКОГ ПРАВА*

Сувременици смо све чешће бављења човека у космосу. На третирање правних проблема везаних за свемирска истраживања нисам наишао у нашој стручној штампи. Без претензије на оригиналност, научност или стручност, сматрам да је интересно позабавити се са неким од питања из „свемирског права”.

Човеку су биле потребне десетине и десетине хиљада година, док је овладао копнима и морима наше планете. После тога уперо је поглед ка небу, да би овладао и ваздухом, За ово му је већ било довољно 180 година: док 1783 г., када се попео Монголфиров балон, до 1903 г., када су браћа Вraјт извршила први лет авионом. Но човек се није с тиме задовољио. Радозналост или жеља за освајањима, ко би знао тачан одговор, навели су га, да свој поглед уперу још вишње, према свемиру. Но, за освајање свемирских пространстава требало му је свега 12 година. Толико је прошло од успешног лансирања Спутњика-1 у 1957 г., па до првих корака путника Аполо-11 на Месец у 1969 г. Међутим, та нова открића створила су не само нове проблеме политичке, војне и економске, већ и правне природе. Тако нпр.

* Dr. Gál Gyula: *Világűrjog*, Budapest 1964. Уједињене Нације 1945—1965.

кретање вештачких летилица постављају питање свемирског суверенитета; могућност неконтролисаног повраћаја на Земљу ракета-носача свемирских летилица или њихових делова — питање одговорности за проузроковану штету; успешно спуштање совјетских државних амблема, а потом и слетање америчких космонаута на Месец стављају на дневни ред питање суверенитета овог природног сателита и коришћење његових евентуалних природних богатстава. Успешно лансирање Спутњика-8, Маринера-2 и других летилица за истраживање Марса и Венере постављају потребу регулисања правног положаја међупланетарног простора, Да и не говоримо о потреби правног регулисања питања спасавања космонаута у случају несреће.

Давање одговора на ова и многа друга правна питања је задатак нове гране правне науке, свемирског права. Свемирско право је дакле скуп правних правила, која треба да регулишу питања која настају из истраживања космоса и космичких тела и њиховог коришћења.

Научном обрадом питања из свемирског права данас се бави низ институција. На првом месту ваља споменути Организацију Уједињених нација која је још 1959. године, образовала комисију за питања свемирског права. Са овом комисијом успешно сарађује читав низ специјализованих агенција ОУН. Од великог је значаја и рад Међународног удружења правника на овом пољу, које је 1959. године основало посебну секцију под називом „Међународни завод за свемирско право”.

ИЗВОРИ СВЕМИРСКОГ ПРАВА

Свемирско право још хода у дечјим ципелама. Међутим све већа активност у свемиру ставља на дневни ред више питања која треба правно регулисати. У недостатку међународних закона и уговора, одговор на ова треба тражити у обичајном праву и у опште прихваћеним међународним правним правилима.

Под појмом обичајног права се подразумевају она неписана правна правила која су, услед дуже употребе и примене, постала обавезна. Дванаестогодишња свемирска активност је сувише кратко време да би се могло говорити о дуготрајној употреби или примени неких правних правила. Са друге пак стране извесна међудржавна пракса се већ искристализирала, боље рекавши, став појединих држава у конкретним ситуацијама, њихови протести или пропуштања да то учине, ипак могу да послуже као основ за свемирско обичајно право. Надаље уобичајна правна правила понашања из међународног права, као што су нпр. забрана агресије, поштовање суверенитета, одговорност државе за штету нанету другој држави и сл. обавезују све земље и у њиховој свемирској активности, те тако чине саставни део и свемирског обичајног права.

Под појмом општеприхваћених правних правила међународног права подразумевамо она, која проистичу из међународног уговора, међународних обавеза и међународног обичајног права. Као таква имају се сматрати принципи садржани у Повељи ОУН, одлуке њених форума као и основни принципи међународних уговора. Од одлука ОУН овамо спадају препоруке број 1721 од 20. XII 1961. г. и бр. 1962 од 13. XII 1963. године у вези са свемирском активношћу нација. По првој дата је препорука државама — чланицама, да се у својој свемирској активности придржавају принципима међународног права и повеље ОУН, а по другој свемир и космичка тела не могу да буду предмет освајања и окупације ни једне државе. Надаље у ову групу спадају и две међународне обавезе. Прва проистиче из одлуке ОУН од 19. IX 1966. године „о принципима активности држава у вези са истраживањем и коришћењем свемира, укључујући Месец и остала небеска тела“ од 17 тачака. Према истој све државе имају право да врше истраживања у космосу и на небеским телима али само у мирољубиве сврхе; вештачки сателити не смеју да понесу нуклеарно или друго разорно наоружање подобна за масовно уништавање; космонаути су емисари човечанства у свемиру; освојена тела не припадају ни једној држави, већ целокупном човечанству. Друга обавеза се пак тиче спасавања настрадалих космонаута, а произилази из писама измењених између Хрушчова и Кенедија а потврђене и у каснијим изјавама одговорних државника СССР и САД са трибине ОУН и у другим приликама.

Одговоре на правна питања настала у вези са свемирским истраживањима треба тражити у овим изворима свемирског права.

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ СВЕМИРА

У време настанка авијације поставило се питање, да ли се суверенитет држава простира на ваздушни простор изнад њихове територије, или је пак ваздушни простор слободан, као што су морске пучине, а државе имају право на предузимање само оних мера, које изискује њихова сигурност, те лична и имовинска сигурност њихових грађана? Данас се поставља исто питање у вези са свемиром.

Први покушај утврђивања права држава на ваздушни простор изнад њихове територије извршен је на конференцији у Паризу 1910 г. Учесници су се сложили да је ваздушни простор слободан за цивилне летилице са ограничењем, да државе чије се територије надлећу, имају право да предузму сигурносне мере ради заштите имовине и лица. Таква формулација је у ствари садржала признање права суверенитета над ваздушним простором. Нажалост учесници се нису сложили у неким процесуалним питањима, па је конференција завршена са неуспехом.

Први међународни споразум постигнут је на Мировној конференцији у Паризу 1919. г. Према овом свака држава има не-

ограничено право суверенитета над ваздушним простором изнад своје државне територије. Сви каснији међународни и међународни уговори о ваздушном саобраћају заснивају се на прихватању овог принципа, укључивши и колективни уговор о ваздушном саобраћају склопљен у Чикагу 1944. г.

Могу ли се ова правна правила применити и у свемирском праву?

Државна територија, укључивши и ваздушни простор изнад ње, може да се простире само до оне висине, до које одређена држава има право, дужност и могућност да врши своја суверена права. Међународна правна правила и уговори у вези са ваздушним саобраћајем нису прецизирала до које висине се простире суверенитет, пошто су се ваздушне лађе и авиони кретали на домету њихових оруђа, тако да су све државе могле обезбедити поштовање својих суверених права. Вештачке свемирске летилице се крећу изнад ових висина, дакле у простору у којем, осим СССР и САД практично ни једна држава не може да себи извојује поштовање свог државног суверенитета, што практично значи да њихов суверенитет у том пространству и не постоји.

Постојање државног суверенитета у вертикали до неограничене висине има једну научну негацију. Земља се окреће не само око своје осовине, већ својом путањом и око Сунца. Стога је немогуће утврдити да ли се једна вештачка летилица у датом моменту баш налази изнад територије одређене државе, или пак изнад слободне морске површине. Продужавање државних граница до неодређених вертикалних висина у ваздушном простору је дакле једна фикција, која је у супротности са теоријом релативитета и на њој се не могу заснивати никаква правна правила.

Најзад не сме се губити из вида ни околност, да су се конвенције о ваздушном саобраћају на конференцијама у Паризу и Чикагу, која су признала ваздушни суверенитет изнад државних територија, односиле се на летилице њиховог доба, када се још није ни сањало о развоју ракетне технике. Стога из тамо признатих правних правила се не може извести закључак, да се ваздушни суверенитет простире до бесконачности, дакле и на свемир.

На основу свега овога логичан је закључак, да се ваздушни простор има одвојити од свемира. Свемирско право стоји на становишту, да све државе имају право суверенитета на ваздушни простор изнад њихове државне територије, док су космичка пространства изнад овог слободна, отворена за све нације и да она не могу бити предмет стицања суверенитета („*res omnium communis*”).

Овакво становиште се заснива на изворима свемирског права:

Почев од успешног лансирања Спутњика-1 па до данас ни једна држава се није позивала на повреду свог суверенитета, иако их све вештачке летилице надлећу. Такво њихово држање

у ствари значи прећутни пристанак и признавање непостојања територијалног суверенитета над космичким просторима. — Међународно удружење правника на својој конференцији посвећеној међународном ваздушном и свемирском праву у Хамбургу 1960. г. једногласно је усвојило становиште, да свемир не може да буде под суверенитетом ни једне државе или нације. — Препорука ОУН бр. 1721 је изразила становиште, да „свемир и свемирска тела могу истраживати и користити све државе, у складу са међународним правом, и ове територије не могу бити предмет државне окупације.” Препорука ОУН бр. 1962 пак је проширила ово становиште тако, да „свемирска тела ни окупацијом, ни употребом, нити на било који начин не могу постати предмет суверенитета”. — Најзад по одлуци ОУН од 19. IX 1966 на свемирским телима све нације имају право да врше истраживања у складу са међународним правом”.

Према томе, иако ни у једном међународном уговору ово није садржано, на основу свемирског обичајног права и на основу прихваћених међународних правних правила, а првенствено на основу ставова изражених у препорукама ОУН, слободно можемо тврдити, да свемир не може да буде предмет државне окупације и суверенитета, и да га све државе, у складу са правним правилима међународног права, могу користити и истраживати.

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ СВЕМИРСКИХ ТЕЛА

Након прихватања горњег становишта, поставља се питање, какав је правни положај свемирских тела, да ли се она могу подвргнути државном суверенитету, односно, ко може да стекне право на искоришћавање њихових евентуалних природних богатстава?

Питање није само теоретског, већ и практичног значаја. Додуше до данас становници наше планете су показали интересовање само за Месецем, Марсом и Венером, но, ко може да да одговор на питање, где ће се исто завршити. Стога је оправдано наше интересовање за правни положај свих небеских тела. С друге стране спуштање совјетских државних амблема на Месец и слетање америчких лунаута на Месец чине рашчишћавање овог питања све актуелнијим.

Основно питање је, да ли свемирска тела могу да буду предмет окупације. Овај правни појам садржи два елемента: намеру за стицањем суверенитета и фактично вршење суверених права. Што се тиче овог последњег, оно је, бар данас, фактички немогуће постићи. Површина Месеца износи око 95 милиона кв. км., дакле колико $\frac{2}{3}$ земљине површине. Према правним правилима међународног права стварни суверенитет над оволиком површином се не може стећи путем спуштања државних амблема, смештајем аутоматских истражних станица, ни лоцирањем вештачких летилица на површини Месеца са људском посадом. Што се пак тиче намере за стицањем суверенитета над

Месецом, до данас ни СССР, ни САД такву намеру нису изразиле. Када је Луна-2 пустила државне амбеле на територију месеца, Хрушчов је изјавио, да то није учињено у намери прибављања државног суверенитета. Путници Аполо-11 су пак на Месецу оставили повељу, потписану од њих и од Председника Никсона, према којој Лунаути су ову „посету“ извршили у име човечанства. Према томе у садашњем истраживању Месеца нити је изражена окупациона намера, нити је извршена стварна окупација.

Надаље, у већ цитираним препорукама ОУН бр. 1721 и бр. 1962 изражена је мисао да не само свемир, већ ни свемирска тела не могу бити предмет државне окупације и суверенитета, већ их могу све државе, у складу са међународним правом, истраживати и користити. Овај принцип је садржан и у већ споменутој „повељи“ ОУН од 19. IX 1966. г. „о принципима активности држава у вези са истраживањем и коришћењем свемира, укључујући Месец и остала небеска тела.“

Према томе и свемирска тела су такве површине, које све државе могу слободно да користе у мирољубиве сврхе, у складу са међународним правом, и не могу да буду предмет државне окупације („*res omnium communis*“).

Одговор пак на питање, ко има право експлоатације природних богатстава свемира и свемирских тела, произилази из самог својства наведеног правног правила. Пошто ни једна држава не може да стекне право суверенитета над космосом и космичким телима, то су оне слободне површине, као нпр., морске дубине ван територијалних вода, па свака нација има право да их користи. Када ће једном свемирска истраживања омогућити рентабилно искоришћавање природних богатстава ових тела, човечанство ће се морати придржавати тих правних правила.

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ

Неспорно је, да је свемирско истраживање скопчано са могућностима наношења штете. Нас у овом случају интересује штета нанета од стране државе, правног лица или појединца државе — истраживача — једној другој држави, њеном правном или физичком лицу.

Штету могу да нанесу ракете — носачи, вештачке летилице или њихови делови, које се неконтролисано враћају на Земљу. Године 1956. једна америчка летелица је пала у прашуме Амазоне. Делови једне ракете, коју је особље космодрома Кеп Кенеди морало да уништи у ваздуху, пали су 1960. г. на ненастањену територију Кубе. Исте године једна уништена америчка ракета пала је у Атлантук. Године 1962. у америчком граду Манитовец нађени су метални делови Спутњика-4 у тежини од 14 фунти. Нико не може да гарантује, да ће овакви предмети увек пасти на ненастањена подручја или да неће бити проузроковачи знатне штете? Поставља се питање, ко сноси одговорност

за овако насталу штету и, у случају спора, која институција је надлежна за спровођење поступка?

Свемирска истраживања за сада врше искључиво државе. Стога, бар за сада, нема проблема око првог питања: за штету је одговорна држава из чије активности је она настала. Међутим у скорој будућности таква истраживања ће да врше и правна лица, нпр. телевизијске компаније, ПТТ предузећа, радио станице и сл. Стога је у препоруци ОУН бр. 1962 речено, да за сву штету нанету на земљи, у ваздуху и у свемиру другој држави или њеним физичким и правним лицима поводом свемирских истраживања, без обзира да ли је истраживалац сама држава или њени грађани, — одговорна држава са чије територије је лансирање извршено, као и она, која је у лансирању учествовала.

Много је компликованије питање надлежности за утврђивање штете и одговорности за њу. Логично би било, да ово питање спада у делокруг Међународног суда у Хагу. Међутим СССР није приступио конвенцији овог суда, па следствено томе овај није надлежан у спору у којем је једна од странака ова држава. Због тога, засада, нема ни једног форума који би, у случају оваквог спора, био надлежан за решавање.

ИЗДАВАЊЕ ЛЕТИЛИЦА И ЊИХОВИХ ДЕЛОВА

Летилице или њихови делови, који су пали на туђу државну територију, стварају правни проблем не само у вези са наношењем штете, већ постављају и практично питање, да ли је она држава, на чију територију је пала летелица или њен део, дужна да врати исте држави — истраживачу, или пак има право да њу задржи. У пракси се први пут овај проблем појавио, када је СССР поставио захтев САД-у за изручење делова вишестепене ракете-носача Спутњика-1, који су наводно пали на територију ове државе. САД су тврдиле да они нису пали на њену територију, односно да нису пронађени, а нису оспоравали постојање овакве обавезе за случај да се они пронађу. Када су пак 1962. в. пронађени у граду Манитовец остаци Спутњика-4, америчке власти су их изручиле СССР-у. После тога је донета већ споменута препорука ОУН бр. 1962 према којој свемирске летелице или њихови делови се имају вратити земљи — истраживачу.

СПАШАВАЊЕ И ИЗРУЧИВАЊЕ КОСМОНАУТА

Иако се до данас овакав случај није десио, могуће је да космички брод изврши принудно слетање на територију друге државе или пак да дође до потребе спашавања брода и посаде у самом космосу. Упркос томе, да до данас нема међународног уговора за регулисање таквог случаја, са правне тачке гледишта

ово питање ипак није спорно. Као први извор права могу да послуже принципи који важе за сличан случај у ваздушном и поморском саобраћају, имајући у виду скоро идентичност ситуације. Као даљи извор права може да послужи већ цитирана повеља ОУН из 1966 г. Најзад од значаја су и изјаве одговорних државника СССР и САД у којима су прихваћени принципи ове повеље као и приврженост међународним етичким нормама за такав случај.

На основу ових извора, можемо тврдити, да су обавезе државе, приликом спасавања космонаута следеће:

Државе су дужне да укажу сву могућу помоћ унесрећеним космонаутима у космосу, ваздуху, земљи и на морским површинама, Држава која је сазнала за слетење летилице, дужна је о томе обавестити државу којој она припада. У случају слетања на отвореном мору, сви авиони и бродови који се крећу у реону слетања, дужни су, макар и променом свог курса, да им притекну у помоћ. Држава-спасилац поступиће према својим правним прописима о спасавању, али њен поступак мора да буде идентичан са оним, који би примењивала према сопственој летици. Државе су обавезне да обавештавају земљу којој летилица припада, ако приме радио или друге сигнале за помоћ. Земљи-истраживачу ваља пружити сву могућу помоћ да и сама учествује у спасавању. Космонауте, чим то њихово здравствено стање дозвољава, ваља издати њиховој матичној држави, осим у случају да су се у свемиру бавили ради извршавања шпијунских или других агресивних задатака. Трошкове спасавања матична држава је дужна надокнадити спасилачкој држави.

Мирко Секел

НАСЛЕДНО ПРАВО БРАЧНОГ ДРУГА

§ 2. СМАЊЕЊЕ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА БРАЧНОГ ДРУГА

Још је у критици теза за предпројекат Закона о наслеђивању проф. Б. Ајзнер²⁰ истакао да би изједначење брачног друга са децом оставиоца у свим случајевима могло довести до неправичних решења. То би посебно био случај када се брани друг позива на наслеђе са децом свог умрлог брачног друга из његовог ранијег брака. У том смислу проф. Ајзнер пише: „Узмимо нпр. да су наследници жена и малолетна деца оставитељева из његовог ранијег брака. У већини случајева удовица неће остати

²⁰ др Бертолд Ајзнер, Напомене о тезама за претпројекат Закона о наслеђивању, Архив за правне и друштвене науке, бр. 1 из 1948. године, стр. 100.

у заједници са оставиоцевом децом из његовог ранијег брака него ће се вратити својој породици или ступити у нови брак. У једном и у другом случају она ће свакако тражити да јој се преда њен наследни део. Услед тога у многим случајевима биће потребно продати занатску радњу, кућу или земљишни посед који чине предмет наследства, често испод њихове вредности или задужити их, што може довести до угрожавања егзистенције малолетне деце. При томе, биће и таквих случајева да су имовинске прилике преживелог брачног друга без тога наследства повољније од имовинских прилика малолетне деце оставитеља²¹.

Ову сугестију, коју је презентирао проф. Ајзнер, Закон о наслеђивању је готово у потпуности прихватио, те изричито нормира да се наследни део преживелог брачног друга може смањити ако конкурише на наслеђе са својим пасторцима.

Одређујући услове и предпоставке за ово смањење у чл. 12 Закона о наслеђивању се истиче да у случају присуства деце оставиоца из његових ранијих бракова, у околностима кад имовина преживелог брачног друга износи више од дела који би му припао при подели заоставштине на једнаке делове, сваком оставиоцевом детету се додељује, без обзира из кога је брака, двапут већи део него преживелом брачном другу. Према томе, предпоставке за смањење наследног дела преживелог брачног друга састоје се у захтевима: а) да оставилац има деце из својих ранијих бракова; и б) да је имовина преживелог брачног друга, по скупу својих права и вредности имовинске масе, већа од дела који би наследио ако се заоставштина подели на једнаке делове.

С друге стране, треба приметити, да се наследни део преживелог брачног друга може смањити и у случају кад конкурише на наслеђе са родитељима оставиоца као наследницима другог наследног реда. Предпоставке за ово смањење изражене су у захтеву: а) да родитељи оставиоца немају нужних средстава за живот; и б) да се преживели брачни друг не налази у материјалној оскудици.

Ради комплетнијег упознавања наследноправног положаја брачног друга морамо посебно размотрити сваки од ових случајева са њиховим издвојеним и специфичним предпоставкама.

А. Смањење у конкуренцији са наследницима првог наследног реда

Да би дошло до смањења наследног дела преживелог брачног друга кад конкурише са наследницима првог наследног реда, потребно је, као што смо већ истакли, да буду испуњена два битна услова: а) да постоје деца оставиоца из његовог ранијег брака; и б) да је имовина преживелог брачног друга већа од дела који би наследио ако се заоставштина подели на једнаке делове.

²¹ др. Бертолд Ајзнер, Наведене тезе, стр. 100.

а) ПРВИ УСЛОВ: ПОСТОЈАЊЕ ДЕЦЕ ИЗ РАНИЈЕГ БРАКА ОСТАВИОЦА. До смањења наследног дела оставиоцевог брачног друга може доћи ако са њим конкуришу на наслеђе деца оставиоца из његових ранијих бракова. Појам деце, који је у овом случају одлучујући за одређивање наследноправног положаја преживелог брачног друга, у теорији нашег наследног права има свој различит приступ. То тумачење, према нашем мишљењу, има своја три основна вида. Према првом, претпоставка за смањење наследног дела брачног друга одређена је методом граматичке интерпретације која полази искључиво од саме језичке формулације законског текста; према другом тумачењу, појам деце треба схватити нешто шире, тако да под тим појмом треба разумети и унуке оставиоца; и коначно, према трећој интерпретацији, на смањење наследног дела преживелог брачног друга утиче и присуство не само деце из ранијих бракова оставиоца већ и деце из његовог последњег брака са брачним другом који конкурише на наслеђе. Размотрићемо свако од ових гледишта посебно.

1. *Деца из ранијих бракова оставиоца.* Према поставкама нашег породичног и наследног права, деца, по свом статусном положају, јављају се у четири основна вида као: брачна, ванбрачна, позакоњена и усвојена. Свака од ове деце, према присутним схватањима у теорији нашег наследног права, има посебан наследноправни положај. Физиономија тог положаја, у крајњој линији је одређена у зависности од општег приступа самим елементима њиховог статуса. Због тога се њихов наследноправни положај у већини случајева различито одређује.

а) *Брачна деца.* Кад је реч о брачној деци, дакле о потомцима који потичу из ранијег брака оставиоца, онда у теорији наслебног права можемо констатовати присуство једнодушног става по коме се наследни део преживелог брачног друга увек умањује кад конкурише на наслеђе са децом која имају брачни статус. При том на наследноправни положај брачног друга не утиче моменат о броју и редоследу ранијих бракова оставиоца из којих ова деца потичу. Иако Закон о наслеђивању у овом случају говори о браковима у множини, треба имати у виду да он не искључује, приликом одређивања наследноправног положаја преживелог брачног друга, и присуство само једног брака који је оставилац закључио пре него што је ступио у брак са супругом који у конкретном случају рефлектира на наслеђе. Сви потомци оставиоца из његових ранијих бракова, без обзира на њихов број, у подједнакој мери утичу на смањење наследног дела преживелог брачног друга.²²

б) *Ванбрачна деца.* Присуство деце из ванбрачних односа оставиоца без обзира на време и моменат заснивања тих заједница (да ли пре склапања брака са преживелим брачним

²² Исто схватање заступа и др. Алија Силајшић, Наследно право, Сарајево 1964. год. стр. 74.

другом или након склопљеног брака), доводи у нашој теорији наследног права до подељеног мишљења о њиховом утицају на одређивање наследноправног положаја преживелог брачног друга. Та подељеност у схватању има своја три основна облика у коме се јавља.

Према једној концепцији,²³ присуство ванбрачне деце оставиоца не утиче на смањење наследног дела преживелог брачног друга. Ванбрачна деца, у овом посебном и специфичном случају, немају исти наследноправни положај са брачним децом оставиоца. Овакав закључак се неодољиво и категорично намеће из саме формулације Закона о наслеђивању у коме се изричито и децидирано инсистира на присуству деце из ранијег брака (односно бракова) оставиоца. Иако, начелно, ванбрачна и брачна деца имају изједначен наследноправни положај према својим родитељима, у овом посебном и изузетном случају, у коме се погоршава положај преживелог брачног друга, њихова изједначеност није уважена. Према општим интерпретационим захтевима, сви изузеци имају се рестриктивно тумачити не само због поштовања принципа на коме се инсистира, већ и због потребе да се заштите интереси преживелог брачног друга чији је, иначе, наследноправни положај изједначен са крвним сродницима првог наследног реда. Уосталом, преживели брачни друг је могао рачунати на децу оставиоца из његових ранијих бракова јер је њихово правно присуство било извесно и несумњиво, док се то не би могло рећи за ванбрачну децу оставиоца чија је правна анонимност добрим делом потпуна.

По другом мишљењу,²⁴ наследноправни положај преживелог брачног друга, кад конкурише на наслеђе са ванбрачним потомцима оставиоца, зависан је од момента рођења ванбрачне деце. У овим околностима треба разликовати две могућности: према првој, ванбрачно дете може потицати из ванбрачне заједнице оставиоца коју је он засновао пре склапања брака са брачним другом који рефлектира на наслеђе; и према другој, његово порекло може бити временски одређено из привременог, случајног или трајнијег ванбрачног односа оставиоца у које је контакте ступао након закључења брака са преживелим брачним другом. Према овом мишљењу, присуство ванбрачног детета може утицати на наследноправни положај преживелог брачног друга само у првом случају, дакле, ако су у питању ванбрачни односи оставиоца пре склапања брака. На овакав закључак упућује законска стилизација која инсистира на пореклу деце из односа оставиоца који су раније настали од закључења његовог брака са преживелим брачним другом.

²³ др. Бранко Базала, Наследно право брачног друга, Наша законитост, бр. 10—12 из 1955 год. стр. 433; др. М. Креч и Б. Павић, Коментар закона о наслеђивању, Загреб 1964 год. стр. 37; др. Алозиј Финжгар, Дедно право Југославије, Аудљана 1962 год. стр. 55.

²⁴ др. Борислав Благојевић, Наведено дело, Београд 1955 год. стр. 155.

И коначно, по последњем схватању,²⁵ појам деце, као објективне предпоставке за умањење наследног дела брачног друга који конкурише на наслеђе заоставштине умрлог супруга, треба одредити комплексно и крајње екстензивно. Пре свега, по овом мишљењу, не треба правити разлику између брачне и ванбрачне деце оставиоца, јер Закон о наслеђивању у свим случајевима изједначаје ову децу кад конкуришу на наслеђе заоставштине својих родитеља. Ови општи и начелни разлози у свему се односе на случај умањења наследног дела преживелог брачног друга, те нема законског основа за њихов неједнак третман у овој ситуацији. Чичењица да Закон о наслеђивању указује на потомке оставиоца из његових ранијих бракова а не и из његових ванбрачних односа, не наводи на друкчији закључак с обзиром на највиши принцип нашег права по коме су брачна и ванбрачна деца изједначена у наследноправном положају према својим родитељима. С друге стране, по овом схватању, не треба правити разлику и између саме ванбрачне деце. Ако наше законодавство не проводи разлику између брачне и ванбрачне деце уопште, у начелу и целини, потпуно је неодрживо истицати ту разлику, посебно, када су у питању сама ванбрачна деца. Овакав поступак нема ослоња у нашем праву а истовремено носи у себи нехумане и антисоцијалне одлике. Због тога, на смањење наследног дела преживелог брачног друга утиче присуство не само брачне деце оставиоца из његових ранијих бракова, већ и ванбрачних потомака без обзира да ли потичу из ванбрачних односа заснованих пре или након закључења брака оставиоца са прежившелим брачним другом.

Оцењујући вредност ових различитих гледишта, нама се чини, да се једино може прихватити прво схватање према коме присуство ванбрачне деце оставиоца не утиче на смањење наследног дела преживелог брачног друга. Уз сав респект који дужно носимо према супротним схватањима, која инсистирају на начелним поставкама о изједначењу брачне и ванбрачне деце у нашем праву кад конкуришу на наслеђе заоставштине својих родитеља, треба приметити, да је Закон о наслеђивању, у случају који разматрамо, одступио од начелних позиција не умањујући и не нарушавајући њихову општу вредност и принципијелни значај. Овакав став закона је категоричан упркос наших интимних жеља које заступамо, те се *de lege lata* у оваквој опредељености закона не може ништа изменити. Због тога, интерпретације које на томе инсистирају прелазе оквири који су нормом одређени.

г) Позакоњена деца. Присуство позакоњене деце у моменту делације, дакле потомака оставиоца чији је ванбрачни статус трансформиран у брачни, према мишљењу које преовлађује у нашој теорији наследног права,²⁶ утиче на смањење на-

²⁵ др. Алија Силајџић, Наведено дело, Сарајево 1964 год. стр. 75.

²⁶ др. Бранко Базала, Наведено дело, Наша законитост, бр. 10—12 из 1955 год. стр. 433; др. М. Креч и Б. Павић, Наведено дело, Зангреб 1964 год стр. 38.

следног дела преживелог брачног друга. Правни положај позакоњене деце у потпуности је изједначен са брачном у свим доменима породичноправних и наследноправних односа. Позакоњено дете има изједначен наследноправни положај са брачном децом и у односу на претке оставиоца што у начелу није случај са ванбрачном децом. Тај моменат, као и општи положај позакоњене деце у нашем праву упућује на сасвим сигуран и одређен закључак о њиховом изједначеном положају у односу на заоставштину родитеља. Због тога, присуство позакоњеног детета, без обзира на ванбрачни однос из кога је потекло, утиче на смањење наследног дела преживелог брачног друга.

Међутим, ваља истаћи, да се у нашој теорији наследног права може приметити присуство једног посебног схватања према коме позакоњено дете може утицати на одређивање наследноправног положаја преживелог брачног друга само у случају ако је до позакоњења дошло накнадним браком његових родитеља. Овај облик позакоњења у свему се поклапа са захтевом Закона о наслеђивању да деца, која конкуришу на наслеђе са преживелим брачним другом, потичу из ранијег брака оставиоца. Према томе, овај захтев не би био испуњен ако је до позакоњења детета дошло на основу одлуке суда. У овом последњем случају позакоњено дете у свему дели судбину ванбрачног детета чије присуство не утиче на смањење наследног дела преживелог брачног друга.

При оцени ових гледишта, нама се чини, да се једино може прихватити прво схватање по коме позакоњено дете може рефлектирати на повећање свог наследног дела на рачун преживелог брачног друга ако са њим конкурише на наслеђе. Позакоњено дете у нашем праву има потпуно изједначен положај са брачним дететом без обзира на облик у коме је позакоњење извршено. Иако дете у овом случају потиче из ранијих ванбрачних односа оставиоца, а закон изричито инсистира на брачном пореклу детета, треба истаћи да позакоњење, без обзира што нема ретроактивно дејство, повлачи за собом потпуну трансформацију у статусу детета као да је рођено у браку. Тиме ванбрачно порекло детета губи од своје вредности и правног значаја. Због тога, треба закључити, да и присуство позакоњеног детета утиче на смењење наследног дела преживелог брачног друга.

а) У својена деца. Кад је реч о усвојеној деци, онда треба истаћи, да у нашој теорији наследног права преовлађује схватање²⁷ да присуство грађанског сродства не утиче на сма-

О овој врсти деце не говори ништа др. Алојзиј Финжгар. (Видети Наведено дело, Љубљана 1962 год. стр. 55).

Прећутно ово схватање акцептирају проф. Силајшић и проф. Благојевић с обзиром на њихов врло широк приступ ванбрачној деци. Ако присуство ове деце утиче на смањење наследног дела преживелог брачног друга, онда позивање на наслеђе позакоњеног детета мора имати још јаче дејство.

²⁷ др. Бранко Базала, Наведено дело, Наша законитост, бр. 10—12 из 1955 год. стр. 433; др. М. Креч и Б. Павић, Наведено дело, Загреб 1964 год. стр. 38.

њење наследног дела преживелог брачног друга. Закон о наслеђивању, у овом случају, изричито инсистира на предпоставци о присутној деци из ранијег брака оставиоца. Према томе, да би до смањења наследног дела преживелог брачног друга могло доћи потребно је да са њим конкуришу на наслеђе природни потомци оставиоца чије је рођење обављено у браку или чији је ванбрачни статус измењен позаконњем. Усвојеник није природни потомак оставиоца који је рођен у једном од његових ранијих бракова те његов наследноправни положај не може утицати на смањење наследног дела преживелог брачног друга.

Не поричући у основи тачност ставова до којих долази ово гледиште нама се чини да се за наше наследно право могу извести и нешто друкчији закључци. Пре свега, Закон о наслеђивању не инсистира на природним потомцима оставиоца већ на деци из његових ранијих бракова. Та чињеница у многоме мења наследноправни положај усвојеног лица јер се оно према правилима породичног и наследног права сматра дететом оставиоца које потиче од њега али не природним већ правним путем. С друге стране, разлози доследности налажу да се положај усвојеног и позаконњеног детета једнако третира. Наиме, и позаконњено дете није рођено у једном од ранијих бракова оставиоца али се дете чији је статус измењен третира као да је рођено у браку. На исти начин, треба формулисати и наследноправни положај усвојеног лица. Иако није рођено у браку усвојено лице има исти правни положај као и брачно дете. Због тога, сматрамо, да и присуство усвојеног лица утиче на смањење насљеног дела преживелог брачног друга.

2) Унуци из ранијих бракова оставиоца. У теорији нашег наследног права присутно је мишљење²⁸ по коме и потомци деце из ранијих бракова оставиоца утичу на смањење наследног дела преживелог брачног друга. Потомци умрле деце оставиоца ступају на основу права представљања у круг наследноправних овлашћења својих предака и примају наследни део који би њима припао да су остали у животу. Иступајући на основу свог сопственог права, а преко институције представљања, потомци умрле деце оставиоца могу да се користе, као и њихов предак, правом на повећање свог наследног дела на рачун смањења дела наслеђа које припада преживелом брачном другу. Друкчије тумачење, према овом мишљењу, не би било у складу са циљем који се жели постићи установом о смањењу наследног дела преживелог брачног друга. Ова лица, с обзиром на своју мало-

О овом случају не заузимају изричит став остали аутори, али с обзиром на начин формулисања њиховог става може се извести закључак, применом методе *argumentum a contrario*, да по њима усвојено дете не може добити увећани наследни део на рачун преживелог брачног друга. (Видети: др. Б. Благојевић, Наведено дело, Београд 1955 год стр. 155; др. А. Силајић, Наведено дело, Сарајево 1964 год. стр. 75; др. А. Финжгар, Наведено дело, фубљана 1962 год. стр. 55).

²⁸ др. М. Креч и Б. Павић, Наведено дело, Загреб 1964 год. стр. 37; др. Алија Силајић, Наведено дело, Сарајево 1964 год. стр. 74.

летност, могу се наћи у веома тешком материјалном положају који може бити, за њихов даљи развој, далеко фаталнији од тешког материјалног положаја првостепених потомака. Осим тога, супротно схватање може довести до очито неправичних решења: то ће бити нарочито у случају ако на наслеђе са преживелим брачним другом конкурише првостепени потомак оставиоца из његовог ранијег брака и другостепени потомак (унук) по умрлом детету рођеном у једном од његових предходних бракова. У оваквом случају, првостепени потомак добио би два пута већи део од унука оставиоца по раније умрлом детету, иако би то дете, да је живо, наследило исто такав увећани наследни део. Због тога, треба закључити, да и унуци оставиоца по умрлом детету из његовог ранијег брака, учу на смањење наследног дела преживелог брачног друга.

Међутим, по другом гледишту,²⁹ наследни део преживелог брачног друга може се умањити само у случају ако конкурише на наслеђе са првостепеним потомцима оставиоца. Ово право на увећање наследног дела на рачун преживелог брачног друга признато је искључиво у корист директних потомака оставиоца из његовог ранијег брака. Пошто се ради о једној наследноправној бенефицији, посебно овлашћење и изузетном фаворизовању и то на штету интереса других законских наследника, то се ово право на увећање наследног мора крајње рестриктивно тумачити како не би од једног посебног и крајње специфичног изузетка прерасло у неприхватање и неодрживо опште правило.

У оцени ових контраверзних схватања, мишљења смо да прва концепција заслужује нашу већу пажњу. Аргументација којом се то гледиште служи почива на чврстој логици и једном наглашеном осећају правичности. Ово тим пре што случајеви примене права представљања, објективно, не могу прерасти у широко распрострањену појаву у односу на једног оставиоца. Изузетна примена институције умањења наследног дела преживелог брачног друга, на тај начин, остаће изузетна и приликом примене права представљања.

3) Деца из последњег брака оставиоца. У теорији нашег наследног пава присутно је и мишљење³⁰ по коме на увећање наследног дела, на рачун преживелог брачног друга, имају права и потомци оставиоца из његовог последњег брака ако на наслеђе конкуришу са потомцима из ранијег брака (својом полубраћом и полусестрама) и брачним другом оставиоца (својом мајком, односно оцем). Према овом мишљењу, у случају који смо навели, деца из ранијег брака оставиоца стичу право на повећање свог наследног дела на рачун брачног друга оставиоца, с тим што ће повећање њиховог наследног дела ићи и у корист деце оставиоца из брака са брачним другом који се појављује као

²⁹ др. Борислав Благојевић, Наведено дело, Београд 1955 год. стр. 155; др. Алојзиј Финжгар, Наведено дело, Сарајево 1964 год. стр. 74.

³⁰ др. Борислав Благојевић, Наведено дело, Београд 1955 год. стр. 155; др. М. Креч и Б. Павић, Наведено дело, Загреб 1964 год. стр. 37.

наследник у конкретном случају, тако да ће сваком оставиоцем детету, без обзира из којег је брака оставиочевог, припасти два пута већи део него брачном другу. На тај начин, побољшање наследноправног положаја деце оставиоца из његовог ранијег брака, на штету наследног положаја преживелог брачног друга, доводи, по сили самог закона, и до проширења наследноправног овлашћења за сву децу оставиоца.

Приликом оцене вредности овог гледишта, које је презентирано без аргументације, треба приметити, да се оно, по свему судећи, заснива на једној оправданој и сасвим разумљивој тежњи да се изједначи наследноправни положај свих потомака оставиоца без обзира да ли потичу из ранијег или последњег брака оставиоца. Кад конкуришу на наслеђе са брачним другом оставиоца, неодрживо је да један део његових директних потомака добије већи наследни део на рачун преживелог брачног друга само зато што су рођена у једном од његових ранијих бракова. Деца оставиоца имају једнак породичноправни положај према оставиоцу, те се и њихови наследноправни квалитети не могу разликовати у односу на исту заоставштину. Међутим, нама се чини да се ово схватање не може прихватити. Његово пледирање за изједначен положај свих потомака оставиоца објективно прераста у настојање да се њихов положај учини различитим. Инсистирањем на једнакости, која има привидну димензију, ово гледиште, и против своје воље, пледира за стварну неједнакост потомака оставиоца кад конкуришу на наслеђе са његовим преживелим брачним другом. Наиме, морамо имати у виду да, у ситуацији коју разматрамо, положај деце оставиоца из његовог ранијег брака није једнак у домену породичних односа са децом из последњег брака, па та неизједначеност има нужне реперкусије и на подручје наследноправне сукцесије. Потомци оставиоца, који конкуришу на наслеђе са својом маћехом (односно очухом) по природи ствари не могу имати исти лични, опште породични па и посебни наследноправни положај са децом оставиоца која наслеђују заједно са својом мајком (односно оцем). Разлози за повећање наследног дела деце оставиоца из његовог ранијег брака налазе се у потреби да се пружи неопходна средства за збрињавање ове деце која су остала без родитеља. Међутим, ове посебне потребе нису присутне код деце оставиоца из последњег брака која конкуришу на наслеђе заједно са својом мајком (односно оцем). Осим тога, признањем права на повећање наследног дела и деце оставиоца која потичу из његовог последњег брака, смањује се укупна маса која служи као основ за повећање наследног дела деце из ранијег брака. Практично, деца из последњег брака, на овај начин, добијају фаворизован положај стицањем права на повећање свог наследног дела као и проширењем свог потенцијалног наследноправног положаја преко свог преживелог родитеља који прима као наследник један део заоставштине оставиоца. И најзад, треба имати у виду, да се наследни део потомака оставиоца из ранијег брака не по-

већава на рачун деце из његовог последњег брака, већ искључиво на рачун преживелог брачног друга. Према томе, положај деце оставиоца из последњег брака се ни у чему не погоршава већ се само настоји да се умањењем наследног дела преживелог брачног друга у нечему побољша положај деце из ранијег брака оставиоца, с обзиром да су остала без родитеља. На овај начин, увођењем неједнакости при одређивању наследноправног положаја деце оставиоца, Закон о наслеђивању настоји да се њихов стварни положај ефективно изједначи. У томе је вредност ове институције као и њен практични значај.

Интересантно је приметити да је у нашој теорији наследног права, у вези са овом проблематиком, присутно и мишљење³¹ по коме је чл. 12 Закона о наслеђивању непотпуно и неразумљиво стилизован. Наиме, по овом гледишту, поставља се питање зашто треба повећати наследни део деце оставиоца која су рођена у његовом последњем браку када конкуришу на наслеђе са својом мајком или оцем (текст закона: „без обзира из којег брака“).

Међутим, треба приметити, да се у овом случају не ради о неразумљивом тексту, већ о његовој погрешној интерпретацији. Реченица из законског текста „без обзира из којег је брака“ непосредно се односи на почетну мисао законског прописа који разматрамо, а у коме се третира наследноправни положај деце из ранијих бракова оставиоца. Према томе, израз „без обзира на који брак“, односи се на један од ранијих бракова оставиоца без обзира о коме је конкретно реч. У склоп овакве формулације законског текста не улази и последњи брак оставиоца, јер, по својој временској опредељености, остаје изван круга његових ранијих бракова. Због тога, деца из тог последњег брака, као што смо истакли, нису наследноправно фаворизована (бенефицирана, повлашћена) јер њихов објективни положај, у коме конкуришу на наслеђе са својим родитељем, није такав да захтева њихов посебан, односно изузетан третман.

4) *Право које је признато малолетној деци.* До смањења наследног дела преживелог брачног друга може доћи само у случају ако конкурише на наслеђе са децом оставиоца из ранијег брака која су малолетна. Међутим, треба приметити, да је у нашој теорији наследног права присутно и мишљење³² према коме се наследни део преживелог брачног друга може смањити и кад се позива на наслеђе са пунолетним потомцима из његовог ранијег брака. Израз „деца“ на коме Закон о наслеђивању инсистира не обухвата само малолетна лица већ и пунолетне особе. То је и по себи разумљиво ако имамо у виду да родитељи третирају своје потомке увек децом без обзира на њихов узраст и правни статус. Осим тога, Закон о наслеђивању прави разлику између малолетних и пунолетних лица када сматра да је по-

³¹ др. Алојзиј Финжгар, Наведено дело, Аљбана 1962 год. стр. 55.

³² др. Борислав Благојевић, Наведено дело, Београд 1955 год. стр. 156.

требно. Тако, ову разлику он проводи при разради основних елемената институције лишења права на нужни део. Међутим, приликом одређивања услова и предпоставки за смањење наследног дела преживелог брачног друга, Закон о наслеђивању говори уопштено о деци оставиоца из његових ранијих бракова не фаворизујући посебно његове малолетне потомке. По овом мишљењу, закон није имао разлога да то чини јер и међу пунолетном децом оставиоца могу се наћи лица која су неспособна за привређивање, а њихов положај није ништа повољнији од малолетних особа које нису збринуте и материјално обезбеђене. Због тога, право на увећање наследног дела, на рачун смањења дела наслеђа које припада преживелом брачном другу, признаје се и пунолетној деци оставиоца из његовог ранијег брака.

Међутим, нама се чини,³³ да нашу пажњу заслужује и гледиште које пледира за концепцију да до смањења наследног дела преживелог брачног друга може доћи само у случају ако брачни друг конкурише на наслеђе са малолетном децом оставиоца из његовог ранијег брака. Иако Закон о наслеђивању не помиње изричито малолетне потомке оставиоца, треба имати у виду да наше право, у начелу, бенефицира одређена лица само у случају ако су малолетна. Статус ових особа довољно речито говори о њиховој природној упућености на заштиту и бригу других лица, шире заједнице или нормативних аката који полазе од стања њихове личне беспомоћности и материјалне инфериорности. Сама институција о смањењу наследног дела преживелог брачног друга, која одступа од највишег принципа о једнаком третирању законских наследника првог наследног реда, полази од суштинске и битне предпоставке да је њена примена постављена на крајње рестриктивној основи, а да оправдање за своју примену види искључиво у потреби да се пружи заштита малолетним лицима. Због тога, изузетност ове институције не треба подићи на степен једног широког правила и опште важећег принципа.

б) ДРУГИ УСЛОВ: ДА ИМОВИНА ОСТАВИОЧЕВОГ БРАЧНОГ ДРУГА ИЗНОСИ ВИШЕ ОД ДЕЛА КОЈИ БИ МУ ПРИПАО ПРИ ПОДЕЛИ ЗАОСТАВШТИНЕ НА ЈЕДНАКЕ ДЕЛОВЕ. Као друга предпоставка за умањење наследног дела преживелог брачног друга, захтева се да је имовина, с којом брачни друг располаже, већа од наследног дела који би му припао у случају поделе заоставштине на једнаке делове. С обзиром на овакву формулицу, која је присутна у Закону о наслеђивању, до умањења наследног дела преживелог брачног друга неће доћи ако је његова имовина једнака или мања од наследног дела који је

³³ Иако се такав закључак не може директно и сасвим децидрано извести, ово гледиште подражавају и аутори: др. М. Креч и Б. Павић (Видети: Наведено дело, Загреб 1964 год. стр. 37).

Остали наши аутори не изјашњавају се о овој проблематици ни индиректно.

одређен за законске наследнике првог наследног реда. Међутим, ако имовина брачног друга, који рефлектира на наслеђе, по скупу својих права и вредности имовинске масе, превазилази, по свом обиму и вредносним карактеристикама, макар и у незнатном износу, наследни део који том брачном другу припада као законском наследнику, онда се његов наследни део смањује за једну половину од оног дела који припада сваком оставиочевом детету из његовог ранијег брака. Практично, у овом случају, сваком оставиочевом детету из његовог ранијег брака припада два пута већи део него преживелом брачном другу.

Кад је реч о овом објективном услову за умањење наследног дела преживелог брачног друга, треба приметити, да акценат није стављен на слабом материјалном положају потомака оставиоца из његових ранијих бракова, већ на добром материјалном стању преживелог брачног друга. Наиме, на први поглед, смисао институције умањења наследног дела брачног друга, који конкурише на наслеђе са наследницима првог наследног реда, требало би тражити у општој друштвеној тежњи да се створе што повољнији материјални услови за брињавање деце оставиоца из његовог ранијег брака.

Међутим, сама формулација чл. 12 Закона о наслеђивању, за разлику од стилизације и садржине чл. 28 и чл. 29 истог закона, који се заснивају на идентичним допунским претпоставкама за стицање положаја законских наследника и одређивање величине наследног дела, не упућује на овакав закључак. Напротив, у чл. 12 се уопште не истиче, нити разматра материјални положај (имовинско стање) деце оставиоца из његовог ранијег брака, већ се искључиво оцењују имовинске прилике преживелог брачног друга који се налази у тазбинском сродству (односно очуха или маћехе) са потомцима оставиоца из његових ранијих брачних заједница. На супрот томе, у чл. 28 и чл. 29 Закона о наслеђивању, који третирају проблематику повећања наследног дела брачног друга, истиче се да суд при одлучивању о проширењу наследноправних овлашћења преживелог брачног друга увек има у виду све околности случаја, а нарочито имовинске прилике и способност за привређивање брачног друга као и имовинске прилике осталих наследника и њихову способност за привређивање.

Према томе, по самом Закону о наслеђивању за умањење наследног дела преживелог брачног друга сматра се довољним да је имовина брачног друга већа од наследног дела који му припада као законском наследнику првог наследног реда. По једном присутном мишљењу,³⁴ у теорији нашег наследног права са фаворизовањем наследноправног положаја потомака оставиоца треба отићи сасвим до краја. По том гледишту ваља јасно и децидирано истаћи да за испуњење услова за смањење наследног дела преживелог брачног друга не треба испитивати матери-

³⁴ Др. Алија Силајџић, Наведено дело, Сарајево 1964 год. стр. 77.

јалне могућности потомака оставиоца ни у случају кад је крајње очевидно да су имовинске прилике његове деце далеко боље од оних у којима се налази преживелог брачног друг. У овом случају не ради се о смањењу, односно повећању наследних делова услед тога што се неко од наследника налази у бољем или слабијем материјалном положају, већ је поента стављена на општу претпоставку, коју Закон о наслеђивању сматра необоривом, да је положај деце оставиоца из његових ранијих бракова у сваком случају тежи од онога у коме се налази брачни друг. Због тога, материјални положај деце оставиоца треба увек поправити без обзира на њихову добре па чак и изузетно повољне имовинске прилике.

У теорији нашег наследног права нисмо наишли на друга схватања која пледирају за ову концепцију у њеном ублаженом или крајње ригорозном виду, али, треба приметити, да нисмо могли констатовати присуство ни супротних гледишта. У једном случају,³⁵ у коме се могла открити извесна резерва према овом схватању, такав утисак није потврђен у даљем тексту расправе у коме је изнето ово гледиште.

Према томе, у општем закључку, који се односи на одређивање друге претпоставке за смањење наследног дела преживелог брачног друг, треба приметити да, иако је, на први поглед, материјални положај деце оставиоца из његових ранијих бракова значајан и вредан пажње, Закон о наслеђивању га ипак не спомиње јер унапред полази од прихваћеног става да је општи положај (психолошко, социјални, породични па и материјални) деце из ранијих бракова оставиоца увек тежак и неповољан кад конкурише на наслеђе са својом маћехом или оћухом који је добријег материјалног стања.

Можда је законодавац у својој брижности у нечему и претерао нарочито у случају кад ова деца имају другог родитеља који је спреман да преузме бригу о њиховом старању, а материјалне прилике деце и тог родитеља далеко превазилазе материјалне могућности преживелог брачног друг. Па ипак, Закон о наслеђивању не прави разлику, нити предвиђа претпоставке које умањују или ограничавају наследноправно фаворизовање потомака оставиоца из његових ранијих бракова на рачун наследног дела преживелог брачног друг. Због тога, овај пропис треба примити у онаквој његовој садржини како је презентираан у самом тексту Закона о наслеђивању.

В) НАЧИН УТВРЂИВАЊА ПРЕДПОСТАВКИ ЗА СМАЊЕЊЕ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА ПРЕЖИВЕЛОГ БРАЧНОГ ДРУГА (ПРОБЛЕМ ПРОЦЕСНОГ ЗАХТЕВА). У теорији нашег наследног права је спорно да ли претпоставка за смањење наследног дела пре-

³⁵ др. Борислав Благојевић, Наведено дело, Београд 1955 год. стр. 155; Напротив, проф. Благојевић у даљем излагању се потпуно опредељује за схватање на коме инсистира и проф. Силајидић. (Видети: Наведено дело, Београд 1955 год. стр. 156).

живелог брачног друга треба утврдити по службеној дужности (ex officio) или само на захтев деце оставиоца из његовог ранијег брака.

По једном мишљењу,³⁶ до умањења наследног дела преживелог брачног друга долази у истом тренутку кад се испуне општи и посебни услови за примену ове институције. Међутим, до смањења наследног дела може доћи само у случају ако деца из његовог ранијег брака такав захтев поставе. Према томе, ако захтев није уложен неће се приступити утврђивању вредности имовине преживелог брачног друга. Овакав закључак намеће се из чисто практичних разлога с обзиром да суду обично нису познате имовинске прилике преживелог брачног друга, нарочито ако су у питању покретне ствари или износ новца на штедној књижици. О имовинском положају преживелог брачног друга најбољи извештај и потребне податке могу пружити деца из ранијег брака оставиоца која у том погледу могу бити до максимума прецизна ако су њихове потребе и интереси преживелог брачног друга у антагонистичкој супротности. С друге стране, треба имати у виду, да деца оставиоца из његових ранијих бракова, која могу бити малолетна и која због оваквог свог статусног положаја, нису у стању да ефективно штите своје интересе, уживају посебну заштиту суда који је у смислу чл. 177 Закона о наслеђивању позван да нарочито пази да добу до својих права особе које услед своје малолетности нису способне уопште или само делимично да се саме старају о својим правима. Такве особе суд је дужан да поучи о правима која им припадају на основу чл. 12 Закона о наслеђивању, а ако изузетне потребе то посебно налажу суд ће ради што потпуније заштите интереса малолетних потомака оставиоца известити и орган старатељства како би се поставио захтев за умањење наследног дела преживелог брачног друга, односно повећање дела наслеђа које припада потомцима оставиоца. На овај начин, уз поштовање принципа акузаторности као истакнутог процесног начела, пружа се потпуна и свестрана заштита интереса малолетне деце оставиоца из његових ранијих бракова.

Међутим, по другом мишљењу,³⁷ при оцењивању услова и предпоставки за смањење наследног дела преживелог брачног друга суд је дужан да поступа по службеној дужности. Овакав став се намеће након компарације појединих нормативних тек-

³⁶ др. Бранко Базала, Наведено дело, Наша законитост, бр. 10—12 из 1955. стр. 434; др. А. Финжгар, Наведено дело, Љубљана 1962 год. стр. 55; др. М. Крећ и Б. Павић, Наведено дело, Загреб 1964 год., стр. 38.

³⁷ др. А. Силајџић, Наведено дело, Сарајево 1964 год. стр. 77; З. Заниновић, Дискусија о неким проблемима Закона о наслеђивању објављена у часопису Наша законитост, бр. 3 из 1956 год. стр. 138.

По мишљењу проф. Благојевића Закон о наслеђивању инсистира на поступање суда у овом случају по службеној дужности, али сматра овакав став закона „неправилним и неодрживим“.

стова из Закона о наслеђивању. Тако, упоређивањем чл. 12 Закона о наслеђивању, који разматра проблематику смањење наследног дела преживелог брачног друга, са чл. 28 и чл. 29. истог закона, који одређују услове и предпоставке за повећање наследног дела преживелог брачног друга кад конкурише на наслеђе са наследницима другог наследног реда, односно смањење његовог наследног дела кад се позива на наслеђе са истим наследницима, долази се до несумњивог закључка да чл. 12 Закона о наслеђивању захтева од суда да, у интересу деце оставиоца, поступа по службеној дужности. Наиме, у чл. 28 Закона о наслеђивању изричито се истиче да суд може „на захтев” брачног друга да повећа његов наследни део. Исти је случај и са чл. 29 наведеног закона у коме се подвлачи да се наследни део родитеља оставиоца може повећати само на њихов „захтев”. Истовремено, у чл. 12 се не инсистира на постављању захтева као услова за реализацију присутног права. Из оваквог става Закона о наслеђивању, до кога се долази интерном компаративном методом тумачења, као несумњиво проистиче да је суд обавезан да по службеној дужности води рачуна да ли су испуњени услови за смањење наследног дела преживелог брачног друга. Осим тога, то посебно налажу и интереси деце оставиоца која, као и свака друга малолетна лица, уживају посебну заштиту закона.

У оцени ових различитих гледишта, нама се чини, да и поред несумњивих вредности које у себи носи прво схватање, друго мишљење заслужује нашу већу пажњу. Оно се намеће не само након граматичког тумачења појединих одредби Закона о наслеђивању, већ и на основу општег става нашег законодавства о пружању свестране заштите малолетним лицама када су њихови интереси угрожени. У таквим околностима, без обзира што малолетна лица имају своје законске заступнике, корисно је и пожељно, да не кажемо неопходно, да интересе малолетне деце оставиоца из његовог ранијег брака штити и суд иступајући у њихову корист *ex officio*.

др Михајло Митић

(Наставиће се)

О ПРИМЕНИ ЧЛ. 28 И 29 ЗАКОНА О НАСЛЕБИВАЊУ

„Quaerere dat sapere, quae sunt legitima vere”

ПОВЕЋАЊЕ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА БРАЧНОГ ДРУГА

ЧЛ. 28 ЗН

Кад је брачни друг који нема нужних средстава за живот позван на наслеђе са наследницима другог наследног реда, суд може, на захтев брачног друга, одлучити да брачни друг наследи и један део онога дела заоставштине који би по закону требало да наследе остали наследници, а може одлучити и да брачни друг наследи целу заоставштину, ако је она тако мале вредности да би њеном поделом брачни друг запао у оскудицу.

При одлучивању суд ће узети у обзир све околности случаја, а нарочито имовинске прилике и способности за привређивање брачног друга, имовинске прилике осталих наследника и њихову способност за привређивање и вредност заоставштине.

ПОВЕЋАЊЕ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА РОДИТЕЉА

ЧЛ. 29 ЗН

Кад су родитељи који немају нужних средстава за живот позвани на наслеђе са брачним другом оставиоцевим, суд може на њихов захтев, одлучити да наследе и један део оног дела заоставштине који би по закону требало да наследи брачни друг, а може одлучити да родитељи наследе целу заоставштину, ако је она тако мале вредности да би њеном поделом родитељи запали у оскудицу.

Ако је између родитеља оставиоцевих заједница живота трајно престала, а само један родитељ нема нужних средстава за живот, он може захтевати повећање наследног дела како према брачном другу, тако и према другом родитељу оставиоцевом.

Ако је један родитељ оставиоцев умро пре оставиоца, надживели родитељ који нема нужних средстава за живот може захтевати повећање свог наследног дела и према наследницима умрлог оставиоцевог родитеља.

При одлучивању суд ће узети у обзир све околности случаја, а нарочито имовинске прилике и способности за привређивање родитеља, имовинске прилике брачног друга, односно наследника умрлог родитеља и њихову способност за привређивање и вредност заоставштине.

Члан 28 и 29 ЗН су тековина социјалистичког права и као такве ломе крутост и формализам законског наслеђивања. Заправо ове одредбе у склопу система нашег Закона о наслеђивању се појављују као саставни делови, али ипак су специфичне правне природе и односе се према да тако назовемо „нормалним”, уобичајеним случајевима законског наслеђивања, као нека врста допуне и коректива, односно изузетак. Ови институти се не примењују аутоматски, него на захтев овлашћеног лица, тј. брачног друга (чл. 28), односно родитеља (чл. 29). Значајна је карактеристика чл. 28 ЗН да брачни друг може поставити свој захтев ако је позван на наслеђе да наследницима другог наследног реда — док код чл. 29 ЗН ова околност се не наглашава, него се подразумева, будући да родитељи као законски наследници увек наслеђују у оквиру другог наследног реда — а брачни друг може бити наследник како у првом, тако и у другом наследном реду. Међутим, родитељи (родитељ) треба да су позвани на наслеђе са преживелим брачним другом оставиоца.

Потребна су три примарна елемента да би се остварила формална могућност за примену чл. 28 ЗН:

- 1) Брачни друг треба да је позван на наслеђе са наследницима другог наследног реда,
- 2) треба да је по среди случај наслеђивања на темељу закона (не на основу тестаментa) и
- 3) захтев брачног другa.

Секундарни (материјални) услови за примену овог члана су пре свега да брачни друг нема нужних средстава за живот, затим остали који зависе од резултата оцене конкретне ситуације у светлу имовинских прилика и способности за привређивање брачног другa и осталих наследника, те утицаја вредности читаве заоставштине.

Аналогно, код повећања наследног дела родитеља (чл. 29) услове за примену овог института можемо поделити у групу примарних (формалних) и секундарних (материјалних) услова. У прву групу би спадали:

- 1) да се ради о наслеђивању на основу закона (а не на темељу тестаментa),
- 2) да су позвани на наслеђе са брачним другом оставиоцем и
- 3) захтев родитеља; а у другу групу долази пре свега да родитељи (родитељ) немају нужних средстава за живот, затим остали опет зависе од резултата анализе имовинских прилика и способности за привређивање родитеља, имовинских прилика брачног другa, односно наследника умрлог родитеља и њихове способности за привређивање, те утицаја вредности читаве заоставштине.

Рекли смо да институти чл. 28 и 29 ЗН значе допунске корективне критеријуме законског наслеђивања, јер њиховом применом могуће је заобилазити већ унапред дате шеме законског наслеђивања и тако у појединим случајевима доћи до адекватнијих, еластичнијих, правичнијих решења. (Видети Др Борислав Благојевић: Наследно право СФРЈ са освртом на права других држава, издање 1964. стр. 73). Наравна ствар, ово не треба схватити тако да судија има одрешене руке, него управо обрнуто — повећава се одговорност суда и задатак је сложенији.

Поставља се питање у чему је *ratio legis* ових института?

Мислим, да најкраће речено, основ оправдања повећања наследног дела брачног друга (чл. 28), односно родитеља (чл. 29) јесте у томе да ове установе представљају социјално-економски коректив законског наслеђивања, па омогућују индивидуализацију појединих случајева и као такви су тековина социјалистичког правног поредка.

Овом приликом ја бих се осврнуо само на један елеменат и то примарни услов за примену разматраних института. Конкретно, на становиште да се чл. 28 и 29 ЗН могу применити само у случају ако се ради о наслеђивању на основу закона, а не долазе до примене код тестаменталног наслеђивања.

Што се тиче чл. 28 ЗН Др Борис Визнер у своме раду „Грађанско право у теорији и пракси“ — књига II. издање 1967. године — заузима овакво становиште, а постоји већ и изграђени став судске праксе, што бих ја илустрирао са следећим примерима:

„Повећање наследног дјела брачног друга, предвиђено у чл. 28 ЗН, може успједити једино у случају законског, а не и опоручног наслеђивања. (Решење Окружног суда Сплит Гж. 1397/56 од 28. XII 1956 год.)”

„Одредбе чл. 28 ЗН о повећању наследног дијела брачног друга долази до примјене само у случају наслеђивања на темељу закона, а не и у случају наслеђивањана темељу опорукe. (Пресуда Врховног суда НР Хрватске Рев. 769/60 од 26. VII 1960., наша законитост бр. 1—2/61, стр. 83)”

„Повећању наследног дела брачног друга у смислу одредбе из чл. 28 Закона о наслеђивању има места само кад се брачни друг позива на наслеђе са наследницима другог наследног реда, а не и у случају кад је позван на наслеђе са тестаменталним наследницима, у ком случају брачни друг може остварити само право на нужни део). (ВСС — Одељење у Приштини Гж. 327/66)”

„Одредба чл. 28 Закона о наслеђивању може да дође до примене само када се ради о наслеђивању на основу закона и кад је брачни друг позван на наслеђе са наследницима другог наследног реда. Кад се пак ради о наслеђивању на основу теста-мента, какав је овде случај, онда уопште не може да дође до примене одредбе чл. 28 поменутог Закона. (ВСС у Београду — Гж. 3666/66)”

Мислим да је оваква судска пракса правилна и отклања неизвесност — будући да на први поглед и чисто граматичким тумачењем тешко би било извући овакав закључак.

Међутим у погледу чл. 29 ЗН писац овог чланка, нажалост није наишао ни на једну судску одлуку која би третирала разматрани аспект примене у пракси. Предпостављам да нема објављеног становишта нити у складу, нити у супротности са овим који је овде изложен. Ни правни писци нису обрадили овај аспект одредбе чл. 29 ЗН (Благојевић, Базала, Креч, Павић, Месаровић, Фрањо Станковић, Визнер).

Сматрам да нема запреке да се у овом погледу чл. 29 ЗН третира аналогно чл. 28. Аналогија је очита јер у оба случаја се ради о социјално-економском корективу, о могућности индивидуализације, а *ratio legis* и циљ ових института је сличан — само што су овлаштеници за стављање захтева (за давање иницијативе) различити, тј. брачни друг код чл. 28 и родитељи (родитељ) код чл. 29. ЗН. Логичко и телеолошко интерпретирање разматраних одредби ЗН доводи до горњег закључка.

Иначе теорија наследног права узима да су „повећање наследног дела брачног друга” у „повећање наследног дела родитеља” веома сличне правне категорије. На пример Др Борислав Благојевић на страни 151 цитиране књиге у вези примене чл. 29 ЗН и анализе елемената овог члана каже, да „важи — *mutatis mutandis* — све што је већ речено код случаја повећања наследног дела брачног друга — на стр. 146 и 148.” Исто тако и Др Борис Визнер у цитираној књизи „Грађанско право” II. књига на стр. 209 и 210 подвлачи аналогију у вези услова, начина и опсега примене чл. 28 и 29 ЗН.

Овде заузето становиште значи да до примене одредби чл. 28 и 29 не долази код опоручног наслеђивања, па надаље у таквом случају ове одредбе не могу ни утицати на одређивање величине нужног дела, ако се ради о повреди истог тестаменталним располагањем.

Због тога изражавам резерве према схватању да повећани (или умањени) законски наследни део брачног друга односно родитеља у смислу чл. 28 и 29 може послужити као база на установљење величине нужног дела — које иначе заступају неки уважени правни писци.

Ради приказа цитирам став Др Базале који је објављен у чланку „Нужно наслеђство” Наша Законитост 3—4/57 на стр. 141 који гласи „У првом реду треба, дакле, утврдити који би дио оставине припадао нужном насљеднику по законском реду наслеђивања, па да се од тог дијела може одредити дио, који му као нужни дио припада. Код утврђивања дијела оставине који би припадао нужном насљеднику по законском реду наслеђивања морат ће се свакако узети у обзир и прописи, који одре-

бују евентуално умањење или увећање тог дијела, као што су прописи о умањењу дијела брачног друга (чл. 12 ЗН), односно повећање насљедног дијела брачног друга (чл. 28 ЗН) и родитеља оставиоца (чл. 29 ЗН), јер ће се тек према тако увећаном или умањеном дијелу, који би нужном насљеднику припадао по законском реду насљеђивања моћи одредити нужни дио тог нужног насљедника”,

— затим Креча и Павића у коментару Закона о насљеђивању са судском праксом издање 1964 на стр. 67: „Кад постоје претпоставке за повећање насљедног дијела брачног друга у смислу овог члана (мисли се на чл. 28) онда тако утврђени законски насљедни дио служи као база за одређивање нужног дијела...”, односно на стр. 74 „с обзиром на одредбу да се као база за израчунавање нужног дијела треба узети онај дио оставине који би сваком поједином нужном насљеднику у конкретном случају припадао по законском реду насљеђивања, несумњиво је, да околности под којима се умањује, повећава или укида насљедни дио у смислу члана 12, 28 и 29 ЗН утјечу и на величину нужног дијела.” —

И коначно код Др Благојевића на стр. 198 и 199 његове цитиране књиге: „Као основица за израчунавање величине нужног дела служи величина заоставштине која би припадала нужном насљеднику по законском насљедном реду, и то сваком нужном насљеднику посебно. Према томе, када се утврди да извесном лицу припада право на нужни део у конкретном случају, потребно је најпре утврдити колико би управо томе лицу припало од заоставштине оставиоца да се оно појављује као законски насљедник по општим правилима, узимајући у обзир с једне стране сва лица која би се у конкретном случају, паралелно са лицем које има право на нужни део, појављивала као законски насљедници по редовном законском реду (па без обзира да ли сва та лица у томе случају имају право на нужни део), а с друге стране узимајући у обзир и све могућности повећања, односно смањења (у односу на редовне случајеве) насљедног дела лица, која би се појављивала као законски насљедници (чл. 12, 28 и 29 ЗН).”

Становиште ових писаца може бити исправно само у случају ако се ради о установљењу величине нужног дела код повреде истог бесплатним располагањима извршеним у корист законских насљедника и других лица (*inter vivos*), а нетачно је ако се односи на случај повреде нужног дела тестаменталним располагањем (*mortis causa*). Овакав закључак следи из доследне примене идеје која је овде обрађена и заснива се на судској пракси (цитиране одлуке у погледу чл. 28 ЗН).

Као што је познато нужни насљедници оставиоца су његови потомци, усвојеници и њихови потомци, затим његови родитељи и преживели брачни друг. Надаље под одређеним условима (да су трајно неспособни за рад и немају нужних средстава за жи-

вот) нужни наследници су и остали преци и браћа и сестре. Важно је да су набројена лица нужни наследници кад су по закону позвана на наслеђе. По својој правној природи нужни део је наследно право (у нашем праву) што значи да нужном наследнику припада одређени део сваке ствари и права који сачињавају заоставштину — међутим тестатор може одредити да нужни наследник добије свој део и у одређеним стварима, правима или новцу. У правилу право на нужни део је стварноправног карактера, али у одређеним случајевима може попримити обвеноправни карактер, ако тестатор нужни део одређује у форми *legata*, па на тај начин нужног наследника ставља у положај повериоца.

Према дефиницији др. Визнера (цитирано дело стр. 218) значење и оправдање нужног наследног права се састоји у следећем: 1) У заштити интереса породице као основне јединице друштвеног уређења; 2) у осигурању основних животних средстава најближим оставитељевим сродницима; 3) у нужности осигурања животних средстава оним оставитељевим сродницима који су неспособни за привређивање, а која је оставитељ за живота уздржавао, па би остављени нужни дио имао значење накнаде за то уздржавање." Ја бих овде стављао нагласак на цитирану тачку 1.

У погледу основа оправдања института чл. 28 и 29 истакао бих основну карактеристику: „Социјално-економски коректив." Међутим ова карактеристика, односно овај елеменат има релативно дејство, јер долази до примене само уз постојање услова предвиђених у чл. 28 и 29, док установа нужног наследства јесте апсолутно средство заштите брачног друга, одн. родитеља, без обзира на имовно стање, способност за привређивање и вредност оставине. Мислим да је нелогично и непотребно надовезати дејство института чл. 28 и 29 ЗН на величину нужног дела ако је исти повређен вољом декујуса у облику тестаментa.

Наиме одредбе чл. 28 и 29 ЗН са једне стране и установа нужног дела и нужног наследства код тестаменталног наслеђивања са друге стране, дејствују као концентрични кругови, тј. немају додирних тачака, дакле, њихово подручје дејства је различито, а као што се види различито је и њихово оправдање.

Према томе резиме овог чланка је у следећем:

1) Чл. 28 и 29 ЗН долазе до примене само у случају када је основ позивање на наслеђе закон, док нема места примени у случају тестаменталног наслеђивања и

2) ако је нужни део нужног наследника позваног на наслеђе повређен тестаменталним располагањем не може доћи до умањења повећања или укидања наследног дела применом чл. 28 и 29 ЗН јер тада као средство заштите служи тражење нужног дела.

Ваш Адам

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Тежа повреда радне дужности
(BCB бр. Гзз 34/69).

I. ст. суд уважио је тужбу и поништио решење о искључењу тужиоца из радне заједнице. На жалбу је Окружни суд преиначио одлуку Општинског суда и тужиоца искључио из радне заједнице због теже повреде радне дужности који је починио тако што је понављањем лакших повреда радне дужности извршио дело теже повреде.

Јавни тужилац САПВ уложио је захтев за заштиту законитости. Захтев је уважен, обе пресуде су укинуте а из разлога:

да би постојала тежа повреда радне дужности понављањем лакших повреда, потребно је да је за лакше повреде раднику била изречена мера или да је опомињан, односно да му је указивано на те његове поступке. Како судови нису утврдили да ли је била изречена мера или опомена раднику за лакше повреде радне дужности, вало је захтев уважити.

Суд је надлежан да решава о праву разведених брачних другова на стан (BCB бр. Гзз 72/69).

Окружни суд као II. ст. суд одбацио је предлог брачног друга да суд решава о праву на коришћење стана брачног друга, након развода брака.

Јавни тужилац САПВ ставио је захтев за заштиту законитости који је уважен, а из разлога:

суд је надлежан да у смислу чл. 19 Закона о станбеним односима решава у ванпарничном поступку о томе који ће од разведених брачних другова остати носилац стана на заједничком стану и када тај стан није добијен на коришћење по основу уговора о коришћењу стана, већ је исти стан, односно породична станбена зграда, у својини једног од ранијих брачних другова.

Предлог за обнову поступка у бракоразводном спору може се односити само у погледу захтева који су били предмет већ правомоћно окончаног поступка (BCB бр. Гж 1380/969).

На жалбу туженог против пресуде Окружног суда, иста је укинута одбачен предлог за обнављање поступка у бракоразводној парници а из разлога:

ако у бракоразводном спору није одлучио о кривници странака за развод брака, јер у том правцу странке нису поставиле захтев, онда је недопуштен предлог ради обнове правомоћно завршеног поступка, да би се у обновљеном поступку одлучило по питању кривнице за развод брака. Ово са разлога што се предлог за обнову може односити само у погледу захтева који су били предмет већ правомоћно окончаног поступка.

Професионални фудбалери нису у радном односу са фудбалским клубовима већ у специфичном уговорном односу (BCB бр. Гж 1180/69).

Окружни суд је уважио тужбу фудбалера. На жалбу Клуба Врховни суд је жалбу делимично уважио, а из разлога:

Професионални фудбалери нису у радном односу са фудбалским клубовима већ се налазе у специфично уговорном односу и њихови односи из уговора расправљају се по правним правилима имовинског права, а не прописима о радним односима.

Утврђивање друкчијег чињеничног стања преиначењем I. ст. пресуде (BCB бр. Кж. 47/970).

I. ст. суд је одбио тужбени предлог и окривљену ослободио. II. ст. суд је уважио жалбу и оптужену казнио. Уложена жалба због битне повреде кривичног поступка је уважена, а из разлога:

II. ст. суд је битно повредио одредбе кривичног поступка из чл. 334 ст. 2 ЗКП када је на седници већа на основу чл. 357 ЗКП, пошто је претходно утврдио умишљај окривљене — садржину њене свести и воље — што I. ст. суда није утврђивао, преиначио побитану пресуду тако што је окривљену огласио кривом за кривично дело клевете из чл. 169 ст. 1 КЗ, јер се чл. 357 ЗКП примењује на правилно утврђено чињенично стање у I. ст. пресуди када закон није правилно примењен.

Одмеравање казне осуђеном лицу (BCB бр. Кж. 95/970).

I. ст. суд је одбио захтев осуђеног ради спајања казне, уложена жалба је основана, решење Окружног суда укинито а из разлога:

Уколико постоје услови предвиђени у одредби чл. 41 ст. 1 КЗ, да се осуђеном лицу суди за кривично дело извршено пре но што је почело издржавање казне по ранијој пресуди, онда се и казна која је издржана има урачунати у смислу чл. 4 ст. 3 КЗ.

Накнада штете због непопуштеног издржавања казне (BCB бр. Кр. 33/970).

Осуђени је поднео захтев за накнаду штете због непопуштеног издржавања казне затвора, који је захтев одбачен, а из разлога:

Када осуђени штету није претрпео услед неоправдане осуде нити због неоснованог задржавања у притвору, већ услед неправиног поступка органа надлежног за извршење казне, због недопуштеног издржавања казне — питање накнаде штете решава се по оптим прописима о накнади штете причињене трећем лицу неправилном или незаконитом радњом службених лица у смислу чл. 97 ст. 2 Основног закона о радним односима — у парници о одредбама Закона о парничном поступку.

Издавањем акцептног налога дужнику потврђује постојање дуга (Врх. пр. суд Сл. бр. 1045/69-3).

Тужилац је издао акцептни налог за дуг који је дуговао трећем лицу а које је претходно са туженим закључило уговор о цесији и право на наплату уступило туженом.

У покренутом спору тужилац је ставио захтев да се утврди правна неважност издатог акцептног налога, јер да није било места издавању овог налога пошто тужилац није дужник туженог. —

Првостепени суд је тужбени захтев у целости одбио полазећи са становишта да дужник издавањем акцептног налога истовремено потврђује своју обавезу плаћања износа дуга означеног у акцептном налогу, па како се ради о дужничко-поверилачком односу акцептни налог је основано издат. —

Поводом жалбе тужиоца другостепени суд је предају пресуду потврдио из следећих разлога:

„По налажењу овог суда, пошто је у првостепеном поступку утврдио да је на основу наведеног споразума о цесији тужилац предао туженом акцептни налог са плаћањем на дан 25. II 1969., правилно је првостепени суд стао на становиште да је тужилац тиме признао своје дуговање према „Македонија-прогрес“ и да је тужилац према новом повериоцу могао истицати само приговоре које би иначе могао истицати према ранијем повериоцу но да такве приговоре током спора није ставио, па да према томе и његов тужбени захтев за поништај акцептног налога није основан. Ово тим пре што је акцептни налог издат сагласно одредебама Упутства о начини употребе акцептног налога („Службени лист СФРЈ“, бр. 19/68).

Странци припада право на накнаду трошкова за радње извршене у току парнице по налогу суда (Реш. Врх. привр. суда Сл. бр. 754/70-3).

Првостепени суд је у току парнице странкама наложио да изврше сравњивање књиговодства, па је поступајући по овом налогу суда једна странка имала трошкове путо-

вања и боравка свога представника у седишту друге парничне странке. Како је ова странка у спору успела ставила је захтев да јој суд досуђи накнаду напред наведених трошкова, а првостепени суд је овакав захтев одбио. —

Међутим, поводом жалбе странке другостепени суд је решење првог суда преиначио удовољавајући захтеву за накнаду тих трошкова из следећих разлога:

„На рочишту од 19. II 1970. године суд је донео решење којим је одредио извођење доказа савршавањем пословних књига и обавезао тужиоца да пошаље свог стручног радника са потребном књиговођеном документацијом код туженог у Панчево. Тужилац је по том налогу поступио. —

Према томе тужилац је ради остваривања свога права преузео једну радњу коју му је наложио суд. Стога тужиоцу и припадају трошкови које је имао поступајући по налогу суда а ради остваривања свога права. Пошто су приговори били неосновани то је тужени дужан да те парничне трошкове накнади тужиоцу. —

Тужени је дужан да тужиоцу накнади путне трошкове и дневнице за одлазак његовог радника у Панчево.”

Трошкови на име дневница, одсуства из канцеларије и подвозни трошкови нису нужни трошкови које је противна странка дужна да накнади (Реш. Врх. привр. суда Сл. бр. 780/70).

Првостепени суд је одбио а другостепени суд потврдио одауку о одбијању захтева тужиоца да му се досуђи накнада трошкова за расправу која је одложена јер тужилац није имао потребне доказе, затим за поднеске којим је тужи-

лац поднео доказ да је по опомену суда платио таксу и доставио тачну адресу туженог, као дневнице, одсуства из канцеларије и подвозних трошкова. —

У образложењу другостепени суд је истакао следеће разлоге одбијања овог захтева:

„Тужилац је поднео тужбу ради наплате рачуна бр. 1310 и позвао се на закључницу бр. 51/69. Тужени је оспорио тужбени захтев и суд је заказао расправу. На тој расправи 10. II 1970. тужилац је изјавио да не располаже спорном закључницом па је рочиште одложено. Дакле, рочиште је одложено јер тужилац није поднео доказе па је стога првостепени суд правилно поступио када тужиоцу трошкове за то рочиште није признао. —

Тужилац је као таксени обвезник био дужан да плати таксу када је поднео тужбу. То он није учинио па је суд позвао тужиоца да плати таксу. Тужилац је платио таксу и о томе обавестио суд, и тражи да му се призна накнада по адвокатској тарифи за тај поднесак. Правилно је првостепени суд поступио када тужиоцу није признао трошкове за тај поднесак јер је била обавеза тужиоца да плати таксу на време и трошкови тог поднеска нису нужни трошкови које је дужан да плати противна странка. —

Исто тако тужиоцу не припадају ни трошкови за поднесак којим је обавестио суд о тачној адреси туженог. Тужичева је дужност била да означи тачну адресу туженог и то је његов пропуст и при томе је без утицаја што он није знао да је тужени променио адресу. Последице тога пропуста не може превалити на противну странку. —

Тужиоцу не припадају ни трошкови на име дневнице, одсуства из канцеларије и подвозни трошкови јер ни то нису нужни трошкови које је противна странка дужна да накнади.”

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АК У САПВ

На седници Управног одбора Адвокатске коморе у САПВ која је одржана 16. маја 1970. донесена су следећа решења:

1. Узет је на знање извештај председника, секретара, благајника и референта Управног одбора о раду Коморе.

2. Решавано је о молбама за упис у именик адвоката.

3. Решењем бр. 189/970 евидентира се уговор о пружању правне помоћи др Сепеши Стевана адвоката из Суботице са Домом здравља у Суботици од 8. фебруара 1970.

4. Решењем бр. 200/970 брише се из именика адвоката у САПВ Боривој Бежановић из Срем. Митровице са даном 14. мај 1970. због заснивања радног односа а за преузимаатеља је одређен Војислав Рашовић, адвокат у Срем. Митровици.

5. Решењем бр. 180/970 узима се на знање извештај АК СР Србије да је дисциплинском пресудом адв. припр. Мирјана Д. Јовановић осуђена на казну брисања из именика адвокатских приправника на 6 месеци.

6. Решењем бр. 182/970 брише се из именика адвоката АК у САПВ Анђелко Младеновић адвокат у Бач. Петровом селу са 11. мајом 1970. због преселења адвокатске канцеларије на подручје друге коморе, а за преузимаатеља је одређен Лазар Предин адвокат у Ст. Бечеју.

7. Решењем бр. 194/970 брише се из именика адвоката АК у САПВ због заснивања радног односа Радислав Савковић из Новог Сада са даном 30. април 1970. а за преузимаатеља је одређен Леонора Бурић адвокат у Новом Саду.

8. Решењем бр. 186/970. брише се из именика адв. приправника АК у САПВ Лепосава Узелац са даном 30. април 1970.

9. Расправљано је о текућим питањима.

Управни одбор Адвокатске
коморе

„ГЛАСНИК” АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ АУТОНОМНОЈ ПОКРАЈИНИ ВОЈВОДИНИ ЈЕ ЈЕДИНИ ПРАВНИ ЧАСОПИС КОЛИ ВИШЕ ОД 19 ГОДИНА ИЗЛАЗИ, СВАКОГ МЕСЕЦА, ПЕТОГ У МЕСЕЦУ НА НАЈМАЊЕ 32 ШТАМПАНЕ СТРАНИЦЕ. ГОДИШЊА ПРЕТПЛАТА ИЗНОСИ 30 НД. А МОЖЕ СЕ ПРЕТПЛАТИТИ УПЛАТОМ НА ТЕК. РАЧУН АДВОКАТСКА КОМОРА У САПВ НОВИ САД БР. 657-8-419. ПРЕТПЛАТУЈТЕ СЕ НА ГЛАСНИК.

СВЕ УПЛАТЕ ЗА АДВОКАТСКУ КОМОРУ У САПВ ВРШЕ СЕ НА ТЕК. РАЧУН БР. 607-8-419 СА ОЗНАКОМ НА ИМЕ ЧЕГА СЕ ВРШИ УПЛАТА.

„ГЛАСНИК” АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У САПВ РАСПОЛАЖЕ СА ИЗВЕСНИМ БРОЈЕМ КОМПЛЕТНИХ ГОДИШТА. НЕДОСТАЈУ МУ ГОДИШТА РАНИЈА. ЦЕНА ПОЈЕДИНОМ ГОДИШТУ ЈЕ ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА ТОГ ГОДИШТА ПЛУС 5 НД. НА ИМЕ ТРОШКОВА ПОШТАРИНЕ.

СВИ АДВОКАТИ И АДВОКАТСКИ ПРИПРАВНИЦИ, КАО И ДРУГА ЛИЦА КОЈА СА КОМОРОМ ПОСЛУЈУ НЕКА СВОЈЕ ДОПИСЕ ШАЉУ НА АДВОКАТСКА КОМОРА У САПВ НОВИ САД, ЗМАЈ ЈОВИНА 20.

Др ФЕРЕНЦ КЕЦЕЉИ — МЕСАРОШ

У Сенти је умро пензионисани адвокат Др Ференц Кецељи Месарош у 79-ој години живота.

Родио се 28. I 1891. године у Сенти, где је завршио основно и средње школовање. Правни факултет је завршио и стекао докторат права у Коложвару 20. III 1914. године. Адвокатски испит је положио у Будимпешти 25. X 1920. године. У именик адвоката уписан је у Суботици 4. XI 1920. године, са адвокатском канцеларијом у Сенти, где је обављао адвокатуру све до свога пензионисања 1. јула 1967. године. Др Ференц Кецељи Месарош обављао је адвокатуру са пуно знања и љубави. Чврсто везан за средину у којој је рођен и провео читав свој век, увек цењен у круговима правника а поштован од клијената и грађанства.

Слава му!

„ГЛАСНИК” излази сваког месеца / Издавач и власник: Адвокатска комора у САПВ, Нови Сад, Змај Јовина 20 / Уређује одбор: Милорад Ботић, гл. и одг. уредник. Коста Хади, уредник, др Јожеф Варади, др Тоша Ишпановић и др Густав Керпел, чланови одбора / Одговорни уредник: Милорад Ботић, адвокат, Нови Сад, Нар. хероја 6 / Текући рачун: 657-8-419 / Годишња претплата 30 н. д. / Цена једног броја 3 н. д. / Штампана „Будућност”, Нови Сад, Шумадијска 12

